

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA MANAGEMENTU

Židovské památky ve Zlínském kraji a jejich využití v současném cestovním
ruchu

Jewish Monuments in the Zlin region and Their Use in Current Tourism

Student: Lenka Císařová

Vedoucí bakalářské práce: doc. Ing. Václav Lednický, CSc.

Ostrava 2011

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce, panu doc. Ing. Václavu Lednickému CSc. za jeho trpělivost, ochotu a čas při poskytování rad a připomínek v průběhu vypracování mé bakalářské práce.

Místopřísežné prohlášení

„Prohlašuji, že jsem celou bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem veškerou použitou literaturu a podklady.“

V Uherském Hradišti dne: 11. května 2011

.....

Lenka Císařová

Obsah

1. ÚVOD.....	8
2. METODIKA ZPRACOVÁNÍ A CÍLE PRÁCE.....	9
2.1 METODIKA ZPRACOVÁNÍ.....	9
2.2 CÍLE PRÁCE.....	9
3. TEORETICKÁ VÝCHODISKA PRÁCE.....	10
3.1 VYMEZENÍ CESTOVNÍHO RUCHU.....	10
3.2 TYPOLOGIE CESTOVNÍHO RUCHU.....	10
3.2.1 <i>Formy cestovního ruchu dle převažující motivace účasti na cestovním</i> <i>ruchu.....</i>	<i>11</i>
3.2.2 <i>Členění cestovní ruch podle místa jeho realizace</i>	<i>11</i>
3.2.3 <i>Členění cestovního ruchu dle vztahu k platební bilanci státu.....</i>	<i>12</i>
3.2.4 <i>Členění cestovního ruchu podle délky trvání</i>	<i>12</i>
3.2.5 <i>Členění cestovního ruchu podle způsobu zabezpečení jeho průběhu</i>	<i>12</i>
3.2.6 <i>Členění cestovního ruchu dle počtu účastníků.....</i>	<i>12</i>
3.2.7 <i>Členění cestovního ruchu dle způsobu financování.....</i>	<i>12</i>
3.2.8 <i>Členění cestovního ruchu podle věku účastníků.....</i>	<i>12</i>
3.2.9 <i>Členění cestovního ruchu dle převažujícího prostředí pobytu</i>	<i>12</i>
3.3 PAMÁTKOVÁ PÉČE A DRUHY PAMÁTEK	13
3.3.1 <i>Památka</i>	<i>13</i>
3.3.2 <i>Kulturní památka.....</i>	<i>13</i>
3.3.3 <i>Židovské památky</i>	<i>14</i>
4. ZLÍNSKÝ KRAJ.....	15
4.1 CHARAKTERISTIKA ÚZEMÍ.....	15
4.2 DOPRAVA	16
4.3 CESTOVNÍ RUCH.....	17
4.4 OBLASTI ZLÍNSKÉHO KRAJE	18
4.4.1 <i>Kroměřížsko</i>	<i>18</i>
4.4.2 <i>Uherskohradištsko.....</i>	<i>18</i>
4.4.3 <i>Vsetínsko</i>	<i>19</i>
4.4.4 <i>Zlínsko</i>	<i>19</i>

5. HISTORIE OSÍDLLENÍ A CHARAKTERISTIKA ŽIDOVSKÝCH PAMÁTEK.....	20
5.1 STRUČNÝ HISTORICKÝ VÝVOJ ŽIDOVSKÉHO OSÍDLLENÍ V ČESKÉ REPUBLICE....	20
5.2 STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA ŽIDOVSKÝCH PAMÁTEK	22
5.2.1 Židovské čtvrtě	22
5.2.2 Synagoga.....	23
5.2.3 Židovský hřbitov	24
6. VÝSLEDEK PRŮZKUMU ŽIDOVSKÝCH PAMÁTEK VE ZLÍNSKÉM KRAJI.....	26
6.1 VYUŽITÍ ŽIDOVSKÝCH PAMÁTEK VE ZLÍNSKÉM KRAJI	26
6.1.1 Kroměřížsko	26
6.1.2 Uherskohradištsko.....	30
6.1.3 Vsetínsko	34
6.1.4 Zlínsko	36
6.2 PRŮMYSLOVÁ VÝROBA S OHLEDEM NA ŽIDOVSKOU TRADICI.....	38
6.2.1 Historie podniku R. Jelínek a. s.....	38
6.2.2 Výroba košer destilátů	42
6.2.3 Košer výrobky na trhu	43
6.3 ŽIDOVSKÉ AKCE VE ZLÍNSKÉM KRAJI	45
6.3.1 Týden židovské kultury v Holešově.....	45
6.3.2 Měsíc přátelství – Chaverut ve Valašském Meziříčí.....	46
6.3.3 Konference Židé a Morava v Muzeu Kroměřížska	47
6.3.4 Stálá expozice Židé a Morava v Šachově synagoze v Holešově	47
7. ZÁVĚR.....	51
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	54
SEZNAM ZKRATEK	
PROHLÁŠENÍ O VYUŽITÍ VÝSLEDKŮ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	
SEZNAM TABULEK	
SEZNAM OBRÁZKŮ	
SEZNAM GRAFŮ	
SEZNAM PŘÍLOH	
PŘÍLOHY	

1. Úvod

Bakalářskou práci na téma Židovské památky ve „Zlínském kraji a jejich využití v současném cestovním ruchu“ jsem si vybrala proto, že ve Zlínském kraji žiji a je mi blízký. Tento kraj je velmi rozmanitý pro cestovní ruch a najdeme zde mnoho přírodních krás i historických památek.

Jsou to v první řadě hory, které nabízejí velké sportovní vyžití, ať již při lyžování nebo horolezectví. Dále zahradní architektura a zámek v Kroměříži, který je zapsán na seznamu světového dědictví UNESCO. Lázně, kde za odpočinkem a relaxací vyrazí ročně mnoho návštěvníků. Vinařská údolí a pozůstatky Velkomoravské říše na Uherskohradištsku. V neposlední řadě je tu mnoho církevních památek a historicky cenných staveb, ale stejně tak i moderní baťovská funkcionalistická architektura. Můžeme se plavit na lodi po Baťově kanále nebo si ho projet na kole. Za zmínku stojí i zoologická zahrada se zámkem v Lešné. Setkávají se zde tři národopisné celky - úrodná Haná, pohostinné Slovácko a svérázné Valašsko.

Všechny tyto památky jsou určitě velkým lákadlem pro turisty, a proto je ve Zlínském kraji velmi rozvinutý cestovní ruch.

Ve své práci jsem se soustředila na židovské památky, které jsou méně známé. Židovské komunity udržovaly celá staletí své tradice a zvyky, o čemž svědčí mnoho židovských památek, které lze vidět ve Zlínském kraji, ale není jim přikládána taková pozornost jako ostatním památkám. Dochovaly se zde židovské čtvrtě, ve kterých již domy plní jiné funkce nebo byly zbořeny. Synagogy byly většinou zničeny za 2. světové války. Dochovaly se nám pouze čtyři synagogy, které buď byly přestavěny na obchod, obytný dům, městskou knihovnu nebo muzeum. Židovské hřbitovy se většinou zachovaly, ale některé byly zničeny nebo přestavěny na park.

Věřím, že svou prací přiblížím lidem tyto židovské památky. Že už to nebudou jen nějaké domy, co stojí v ulici a nikdo nezná jejich minulost, že ta krásná synagoga co dnes slouží jako knihovna, byla dříve modlitebna pro více jak pět stovek lidí a ty zvláštní hřbitovy, které jsou na okrajích měst, mají své zvyky a tradice.

Stačí se jen na chvíli zastavit a rozhlédnout se kolem sebe.

2. Metodika zpracování a cíle práce

2.1 Metodika zpracování

Pro zpracování mé bakalářské práce jsem nejprve vymezila cestovní ruch a jeho definici, rozdělila cestovní ruch podle typologie a vymezila druhy památek a památkovou péči.

V další kapitole jsem popsala Zlínský kraj, charakteristiku jeho území, dopravní situaci v kraji a jeho dostupnost, dále zajímavosti a atraktivitu z hlediska cestovního ruchu a potom jsem kraj rozdělila do čtyř oblastí – Kroměřížsko, Uherskohradištsko, Vsetínsko a Zlínsko.

Udělala jsem stručnou charakteristiku židovského osídlení v České Republice od 10. století až do současnosti a popsala nejzákladnější židovské památky z hlediska funkčnosti a využitelnosti – židovská čtvrť, synagoga a židovský hřbitov.

V následující kapitole jsem popsala židovské památky ve Zlínském kraji. Zaměřila jsem se na průmyslovou výrobu s ohledem na židovskou tradici, kde jsem popsala historii podniku R. Jelínek a. s., popsala výrobu košer destilátů a vypsala košer výrobky, které jsou dostupné na trhu. Zmapovala jsem židovské akce ve Zlínském kraji a nejvíce jsem se zaměřila na Šachovu synagogu v Holešově.

Veškeré informace pro mou bakalářskou práci jsem získávala z odborné literatury, odborných publikací, propagačních materiálů a spolehlivých internetových stránek.

Při terénním průzkumu jsem shromažďovala primární data a fotografie současných židovských památek.

Po shromáždění informací jsem pečlivě zrealizovala analýzu získaných poznatků a poté jsem provedla jejich syntézu, ze které vyplynula uvedená doporučení.

2.2 Cíle práce

Hlavním cílem mé bakalářské práce je shromáždit všechny dostupné primární a sekundární údaje a provést analýzu židovských památek ve Zlínském kraji. Přiblížit tyto památky širší veřejnosti. Zjištění současného využití židovských památek, porovnání návštěvnosti v Holešovské synagoze za určité období a stanovit závěr jak jsou tyto památky atraktivní pro cestovní ruch.

3. Teoretická východiska práce

3.1 Vymezení cestovního ruchu

Cestovní ruch se stal již neodmyslitelnou součástí dnešního světa. V rámci cestovního ruchu se každoročně dává na celém světě do pohybu mnoho lidí, kteří většinou ve svém volném čase opouštějí místa svého bydliště za účelem rekreace, poznání, styku s lidmi a z celé řady dalších důvodů.

Vůdčím motivem této změny pohybu a pobytu je záměrná změna prostředí, jenž umožňuje člověku uspokojit některé potřeby například potřeby odpočinku, klidu, pohybu, poznání, kulturních a estetických zážitků, seberealizace, změny místa a další, pro jejichž uspokojení neposkytuje místo jejich běžného bydliště dostatek možností a příležitostí nebo nemá dostatečnou kvalitu jejich uspokojení. [4]

Pro vymezení cestovního ruchu existuje řada definic. Za jednu z nejvýstižnějších lze považovat definici WTO (Světová organizace cestovního ruchu), která charakterizuje cestovní ruch jako „činnost lidí, spočívající v cestování a pobytu v místech mimo jejich obvyklého pobytu po dobu kratší jednoho uceleného roku za účelem využití volného času, obchodu a jinými účely“ jak uvádí ve své knize ČERTÍK, (2001, str. 15). [2]

Cestovní ruch je však nejen stále významnějším prvkem spotřeby obyvatelstva, ale stále více se stává i výrazným ekonomickým fenoménem. Aby účast na cestovním ruchu mohla být vůbec uskutečněna, je třeba zabezpečit širokou škálou ekonomických činností (služeb a zboží). To vyplývá ze skutečnosti, že podíl na cestovním ruchu je realizován mimo trvalé bydliště. Do míst cestovního ruchu se lidé musí dopravit, musí jim být vytvořeny podmínky pro jejich pobyt i pro samotné využití volného času, které je vlastním podnětem účasti na cestovním ruchu. Tím se cestovní ruch stává klíčovou oblastí podnikatelských příležitostí a zároveň faktorem rozvoje krajských celků, národních ekonomik i ekonomiky světové. [4]

3.2 Typologie cestovního ruchu

V odborné literatuře se setkáváme s nejrůznější segmentací cestovního ruchu v závislosti na tom, jak se projevuje ve skutečné podobě, a to ať již na straně poptávky nebo na straně nabídky.

Odborná literatura nejčastěji rozděluje cestovní ruch na:

- **formy cestovního ruchu**, v nichž dominuje především názor motivů účasti na cestovním ruchu,
- **druhy cestovního ruchu**, které zohledňují převážně jevový průběh cestovního ruchu a způsob jeho tvorby v závislosti na geografických, ekonomických, společenských a jiných podmínkách, jakož i jeho účinky. [4]

3.2.1 Formy cestovního ruchu dle převažující motivace účasti na cestovním ruchu

- rekreační forma cestovního ruchu
- kulturně – poznávací forma cestovního ruchu
- lázeňsko – léčebná forma cestovního ruchu
- sportovně – rekreační forma cestovního ruchu
- formy cestovního ruchu spojené s profesními motivy
- seniorská forma cestovního ruchu
- mládežnická forma cestovního ruchu
- venkovská turistika, respektive agroturistika a ekoturistika
- další formy cestovního ruchu – např. lovecká turistika, dobrodružná turistika, nákupní turistika, průmyslová turistika [2]
- náboženská turistika – též religiózní cestovní ruch definuje PÁSKOVÁ (2002, str. 250) „Cestování, jehož hlavním důvodem jsou náboženské obřady a poutě – ve světě putování do Mekky, Jeruzaléma, Lurd, Varanasi, Santiago de Compostela, v ČR Svatojánská cesta. Tradiční je putování do poutních míst pěšky, na kole, na koních, mulách. V širším smyslu: jejíž účastníci jsou motivováni návštěvami a prohlídkami religiózních památek – kostelů, katedrál, hřbitovů, poutních míst aj.“ [7]

3.2.2 Členění cestovní ruch podle místa jeho realizace

- domácí cestovní ruch
- zahraniční cestovní ruch
- vnitrostátní (vnitřní) cestovní ruch

- národní cestovní ruch
- světový cestovní ruch [2]

3.2.3 Členění cestovního ruchu dle vztahu k platební bilanci státu

- zahraniční cestovní ruch aktivní
- zahraniční cestovní ruch pasivní [4]

3.2.4 Členění cestovního ruchu podle délky trvání

- krátkodobý
- dlouhodobí

3.2.5 Členění cestovního ruchu podle způsobu zabezpečení jeho průběhu

- organizovaný
- neorganizovaný [2]

3.2.6 Členění cestovního ruchu dle počtu účastníků

- individuální
- skupinový

3.2.7 Členění cestovního ruchu dle způsobu financování

- komerční
- sociální [4]

3.2.8 Členění cestovního ruchu podle věku účastníků

- cestovní ruch dětí
- mládežnický cestovní ruch
- rodinný cestovní ruch
- seniorský cestovní ruch [3]

3.2.9 Členění cestovního ruchu dle převažujícího prostředí pobytu

- městský cestovní ruch
- venkovský cestovní ruch
- lázeňský cestovní ruch

- cestovní ruch ve střediscích cestovního ruchu [4]

3.3 Památková péče a druhy památek

Od 1. ledna 1988 byl nový právní předpis – zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, který přinesl některé zásadní změny do dosavadního chápání právní ochrany kulturních památek. Přesně vymezil, na které objekty kulturní hodnoty se vztahuje péče státu jako na kulturní památky, kdy kulturní památky prohlašuje Ministerstvo kultury, dále určil, že kulturní památky se zapisují centrálně do Ústředního seznamu kulturních památek, zřídil památkovou inspekci jako složku Ministerstva kultury, která dohlíží na dodržování zákona o státní památkové péči a stanovil sankce za porušení zákona. Vyhláškou Ministerstva kultury č. 187/2007 Sb., kterou se stanoví obsah a náležitosti plánu území s archeologickými nálezy a Vyhláškou Ministerstva kultury č. 420/2008 Sb., kterou se stanoví náležitosti a obsah plánu ochrany památkových rezervací a památkových zón. [21]

3.3.1 Památka

Hmotný nebo nehmotný objekt nebo jev spojený s minulostí Země, přírody nebo lidstva. Památky lze dělit na kulturní památky (historické, technické, archeologické, architektonické, duchovní dědictví) a přírodní památky.

3.3.2 Kulturní památka

Nemovité a movité věci, popřípadě jejich soubory, které jsou významnými doklady historického vývoje, životního stylu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti, nebo mají přímý vztah k významným osobnostem a historickým událostem. Významný doklad duchovního a hmotného života lidí nebo nositel vztahu k důležitým jevům, událostem a osobnostem dějin a kultury, na jehož zachování je proto veřejný zájem. Pojetí kulturní památky je rozšířeno ve věcném záměru zákona o ochraně kulturních památek a památkové péči: Nositeli uvedených hodnot jsou i dochované historické vztahy věcí k určitému celku, místu, obci nebo části krajiny a mezi jednotlivými věcmi v jejich souboru, jakož i mezi kulturní památkou a jejím příslušenstvím. Kulturní památky jsou ve většině států předmětem zvláštní ochrany, včetně možnosti vývozu za hranice.

3.3.3 Židovské památky

Podle PÁSKOVÉ (2002, str. 335, 336) definujeme „typ lidmi vytvořených atraktivit, spojených s projevy židovské kultury, často byly v minulosti vystaveni projevům kulturní a národnostní nesnášenlivosti. Nejvýznamnějšími památkami jsou synagogy a židovské hřbitovy, významné židovské památky jsou v Jeruzalémě.“ [7]

4. Zlínský kraj

Zlínský kraj byl ustanoven k 1. lednu 2000 na základě ústavního zákona. Vznikl sloučením okresů Zlín, Kroměříž a Uherské Hradiště, které patřily k Jihomoravskému kraji, a okresu Vsetín, který spadal do Severomoravského kraje. S účinností od 1. ledna 2003 se vytvořilo 13 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (obce 3. stupně), v jejichž rámci působí 25 územních obvodů pověřených obcí (obce 2. stupně). Nachází se na východě republiky, kde jeho východní okraj tvoří hranici se Slovenskem. Na jihozápadě sousedí s krajem Jihomoravským, na severozápadě s Olomouckým a v severní části s krajem Moravskoslezským. Svou rozlohou 3 964 km² je čtvrtým nejmenším krajem v České republice. Má celkem 305 obcí (z toho 30 měst), ve kterých ke konci roku 2009 žilo 591 042 obyvatel. [27]

Obr. 4.1 Administrativní členění Zlínského kraje

Zdroj: www.zlin.czso.cz [27]

4.1 Charakteristika území

Zlínský kraj je geograficky velmi zajímavý. Jeho západní část vyplňuje kromě nevysokého a lesnatého pohoří Chřibý také severní polovina Dolnomoravského úvalu a jižní část Hornomoravského úvalu. Východní hranici regionu tvoří Bílé Karpaty, které

směrem k severu přecházejí v Javorníky a Moravsko - Slezské Beskydy. Severu dominuje Hostýnsko - Vsetínská hornatina.

Největší řekou je Morava, k menším tokům patří Bečva, Senice nebo Olšava.

Kraj je pozoruhodný rozmanitostí svých přírodních scénérií. Východní Morava je spektrem drsných horských hřebenů chráněné krajinné oblasti Beskydy s původními pralesovými porosty a výskytem vzácných živočichů i rostlin. Unikátní flórou proslula rovněž biosférická rezervace UNESCO v Bílých Karpatech, kde lze najít na sedm set rostlinných druhů, mezi nimiž vévodí vzácné orchideje - vstavače.

Zlínský kraj, to jsou také léčivé prameny, úrodná rovinatá Haná nebo rozlehlé vinice na prosluněných stráních Slovácka. [11]

Obr. 4.2 Geografická mapa Zlínského kraje

Geografická mapa Zlínského kraje
Geographical map of the Zlínský Region

Zdroj: www.zlin.czso.cz [27]

4.2 Doprava

Zlínský kraj se nachází ve východní části České republiky. Na východě má 103 km dlouhou hranici se Slovenskem. Regionem prochází dvě hlavní železniční tratě pro provoz mezinárodních rychlíků, expresů, vlaků Intercity a Eurocity. Jedna trať má

zastávky ve Valašském Meziříčí, Vsetíně, Horní Lidči a druhá v Hulíně, Otrokovicích a Starém Městě u Uherského Hradiště, odkud se dostanete do dalších míst regionu.

Při cestě autem nebo autobusem lze z Prahy využít dálnici D1 a pak odbočit v Holubicích směr Slavkov na E50 nebo u Vyškova na silnici 1. třídy č. 47. Ze Slovenska (z Vídně) se dostanete do Zlínského kraje po dálnici D2 a u Břeclavi odbočíte směr Hodonín, Uherské Hradiště (č. 55). Při cestě ze severu od Ostravy a z Polska pojedete po rychlostní komunikaci E462, odbočit pak můžete při cestě na Valašsko v Hranicích (E442), na Hanou a na Slovácko v Lipníku nad Bečvou (č. 47). Velká mezinárodní letiště jsou v Praze (300 km) a ve Vídni (200 km). Nejbližší vnitrostátní letiště jsou v Brně a v Ostravě (cca 100 km). [8]

4.3 Cestovní ruch

Kulturní vyžití obyvatelům kraje umožňuje 59 muzeí, 60 galerií, 31 stálých kin, 8 divadel a 44 přírodních amfiteátrů. Čtenářům poskytuje své služby 402 veřejných knihoven (včetně poboček). V 338 hromadných ubytovacích zařízeních cestovního ruchu Zlínského kraje se v roce 2008 ubytovalo 448 122 hostů, z toho 59 236 cizinců.

Zlínský kraj je svéráznou turistickou oblastí, jeho atraktivita vyplývá z množství přírodních, kulturních a historických památek. Nikde jinde v České republice nelze najít oblast, která nabídne současně hory, zahradní architekturu, lázně, vinařská údolí, pozůstatky Velkomoravské říše, řadu církevních památek a historicky cenných staveb, jakož i ojedinělý příklad moderní baťovské funkcionalistické architektury. Skutečnost, že se zde setkávají tři národopisné celky: úrodná Haná, pohostinné Slovácko a svérázné Valašsko také výraznou měrou přispívá k originalitě kraje.

Desetitisíce návštěvníků přijíždějí každoročně za zdravím, relaxací a odpočinkem do největších moravských lázní Luhačovic. Mají dlouholetou tradici lázeňské léčby dýchacích cest, trávicího ústrojí, diabetu a pohybového aparátu. Proslulé jsou přírodními léčivými prameny, příznivými klimatickými podmínkami a také typickou architekturou.

Region nabízí bohaté sportovní vyžití. Kvalitní lyžařské dráhy pro sjezd i běh skýtají například Pustevny, Portáš, Velké Karlovice, hřebeny Chřibů a Hostýnských vrchů. Podél toku řeky Moravy prochází Moravská cyklostezka, která navazuje na Rakouské a Slovenské cyklostezky. Horolezci mohou trénovat v Pulčínských, Lačnovských nebo Čertových skalách.

Originální zážitek přináší plavba po Baťově kanálu, jsou zde vodní nádrže Horní Bečva, Bystřička, Ostrožská Nová Ves, Rusava, Pozlovice a Smrad'avka.

Celosvětovému uznání se těší Podzámecká i Květná zahrada a arcibiskupský zámek v Kroměříži, které jsou zapsány do Listiny světového dědictví UNESCO. Za zmínku stojí Holešov s muzeem židovské kultury, gotický hrad Buchlov, barokní zámek v Buchlovicích nebo poutní místo Velehrad. Jedinečný je památník Velké Moravy ve Starém Městě, Valašské muzeum v přírodě a skanzen v Rožnově pod Radhoštěm, areál staveb na Pustevnách, socha pohanského boha Radegasta a sousoší Cyrila a Metoděje na Radhošti.

K událostem dokumentujícími národopisnou bohatost regionu patří Slovácký Verbuňk, Fašank ve Strání, Jízda králů ve Vlčnově nebo Kopaničářské slavnosti ve Starém Hrozenkově. Každoročně se v Uherském Hradišti koná Letní filmová škola a ve Zlíně Mezinárodní festival filmů pro děti a mládež. Vděčným centrem návštěvníků je i zoologická zahrada se zámkem v Lešné nebo Muzeum obuvi ve Zlíně. [27]

4.4 Oblasti Zlínského kraje

4.4.1 Kroměřížsko

Okres Kroměříž se rozprostírá v západní části Zlínského kraje. Částečně jej lemují kopce Chřibské pahorkatiny a Hostýnských vrchů, velkou část jeho území však představuje úrodná rovina Hané. Důležitými komunikačními a hospodářskými uzly regionu jsou města Kroměříž, Hulín, Holešov, Bystřice pod Hostýnem, Chropyně a Koryčany. [16]

4.4.2 Uherskohradištsko

Okres Uherské Hradiště tvoří jižní část Zlínského kraje. Kromě centra regionu, Uherského Hradiště a dále Starého Města a Kunovic, patří hospodářsky a dopravně významným uzlům Uherský Brod, Uherský Ostroh, Babice a Bojkovice.

Turistický ruch zaznamenává značný rozvoj, a to zejména v souvislosti s rekonstrukcí Baťova kanálu, který spojuje okresy na toku řeky Moravy. Jeho součástí jsou i udržované cyklostezky, jež návštěvníkům umožňují poznat malebné okolí Baťova kanálu. Území pod hřebenem Bílých Karpat nabízí rekreaci jak v létě, tak i v zimě. Na vrcholu Velké Javořiny (970 m. n. m.) stojí za pozornost kvalitní lyžařské terény. [29]

4.4.3 Vsetínsko

Okres Vsetín se rozprostírá v severní části Zlínského kraje. Kromě správního střediska Vsetína jsou důležitými průmyslovými centry Valašské Meziříčí, Rožnov pod Radhoštěm, Zubří a Karolínka. V poslední době se dynamicky rozvíjí nabídka služeb ve sféře cestovního ruchu.

Chráněná krajinná oblast Beskydy, která v okrese Vsetín zaujímá rozlohu více než 555 km², nabízí nejen neopakovatelné přírodní scenérie, ale také možnost aktivního sportovního vyžití. Celoročně je to turistika - díky osmi stům kilometrům značených tras, v zimě lze zavítat na kvalitní lyžařské dráhy pro sjezd i běh. V létě na řadu přichází cykloturistika. Na území okresu najdeme i několik horolezeckých terénů. [30]

4.4.4 Zlínsko

Dalšími významnými průmyslovými a dopravními uzly jsou Otrokovice, Napajedla, Vizovice, Valašské Klobouky a Brumov Bylnice.

Okres Zlín není charakteristický jen dynamikou současného vývoje. Také se zde prolínají výrazné národopisné prvky všech tří etnografických oblastí, které se na území kraje setkávají: úrodné Hané, pohostinného Slovácka a svérázného Valašska, typickému malebnou i poněkud drsnou přírodou. Kopcovitý terén s krásnými scenériemi vybízí k pěší turistice i k cykloturistice. [32]

Obr. 4.3 Mapa okresů Zlínského kraje

Zdroj: www.zlinskykraj.net [33]

5. Historie osídlení a charakteristika židovských památek

5.1 Stručný historický vývoj židovského osídlení v České Republice

Židé se ve střední Evropě trvale usídlovali od 10. století jako cizí obchodníci a kupci zajišťující v tehdejší společnosti veškerý dálkový obchod. První písemnou zprávou o Židech na území Moravy představuje tzv. Raffelstettenský celní a plavební řád Ludvíka VI. z let 903 – 906. Dalším pramenem je zpráva židovského kupce a diplomata Ibrahima Ibn Jakuba. Ten navštívil v letech 965 - 966 střední Evropu a ve své zprávě o pobytu v Praze zmiňuje přítomnost Židů ve městě. Až do první křížové výpravy bylo právní postavení židů poměrně příznivé. Židovští obchodníci se usazovali v místech konání významných trhů, na křižovatkách dálkových cest a v podhradí panovnických sídel, nejdříve v Olomouci a v Brně. Někteří získali i vysoká postavení u dvora jako finanční poradci, lékaři a patrně i jako vysocí úředníci. Zakládali své osady svobodně a na výhodných místech. Za tuto možnost a „ochranu“ platili panovníkovi daň. Povolování pobytu a vybírání poplatků bylo regálem neboli výhradním právem krále, kterému byli Židé přímo podřízeni jako služebníci královské komory – servi camerae regiae. V historických zemích v 10. – 13. století postupně vytvářeli zvláštní osady nebo ulice – platea judeorum – nejprve v královských, od 14. století i ve vrchnostenských neboli poddanských městech. Nejstarší místně doložená zmínka se vztahuje k roku 1067, kdy měl podle Kosmovy kroniky žid Podiva založit hrad a město Podivín.

Pro vrcholový středověk a hluboko do novověku se stala neblaze významná usnesení IV. lateránského koncilu z roku 1215, která žádala, mimo jiné, úplnou segregaci židovských obyvatel (později vznikají zcela uzavřená ghetta) a jejich viditelné označování (na oděvu). Styk Židů s většinovou křesťanskou společností byl přísně regulován a omezován.

Na základě zeměpanských nařízení se v raném středověku směli Židé u nás věnovat pouze obchodu a půjčování peněz, nesměli se zabývat zemědělstvím ani řemesly a ve svých právech byli značně omezeni, v podstatě byli dáni na milost a nemilost vrchnosti (omezení povolání, omezení pobytu, od začátku 18. století též omezení sňatku a počtu rodin, mnohem vyššími daněmi, hrozbami vypovězení ze

země). Z těchto odlišností (přirozených i vnucených) pak plynula nevraživost ostatního obyvatelstva vůči Židům. Ta se čas od času projevovala násilím, pogromy a vypovídáním měst či země (zvláště v 15. a 16. století). I přesto však Židé vytvořili vysokou životní kulturu, která dodnes uchvacuje svou svébytností, kvalitou a jistým tajemnem.

Právní a společenské postavení Židů se v průběhu času proměňovalo z poddaných královské komory, se mnozí dostávali pod ochranu šlechtických, případně církevních vrchností. Moravští Židé tak vytvořili v přibližně 50 větších vrchnostenských městech početné komunity v samostatných sídlištích a jejich představení se od konce 15. století pravidelně scházeli na synodech, kde volili vlastní zemskou samosprávu. Sídlem zemského rabína na Moravě byl od poloviny 16. století do roku 1851 Mikulov, pak krátce Boskovice a Brno. Zcela odlišná situace byla ve Slezsku, kde bylo v průběhu staletí tolerováno jen několik menších židovských komunit (Opava, Vidnava, Těšín).

V 16. až 19. století se Židé zabývali obchodem, též podomním zvaným hauzírnictvím, a řemesly, nejprve pro vnitřní, pak i všeobecnou potřebu. Zvláště za vlády císaře Rudolfa II. židovská obec nebývala vzrostla. Nejschopnější z nich od konce 18. století vedli manufaktury. Na venkově bývali Židé často nájemci vrchnostenských statků (pálenic, hospod, potašoven, mýt apod.). Za vlády Karla I. byl regulován počet Židů. Byl proveden podrobný soupis obyvatel židovských obcí (v Praze 10 507 osob, v Čechách kromě Prahy 30 000 osob a na Moravě 20 000 osob), poté byl stanovený limit pro nejvyšší možný počet rodin (tzv. numerus clausus) na 8 541 v Čechách a 5 106 na Moravě. Aby tento počet nebyl nadále překračován byl roku 1727 vydán tzv. familiantský zákon, který v každé židovské rodině povoloval oženit se pouze nejstaršímu synovi.

Společenský a hospodářský život židovských obyvatel se však u nás od základu změnil až získáním občanské rovnoprávnosti zákonem z roku 1848 a jeho dodatkem z roku 1867, kdy padla všechna dosavadní středověká omezení. Z uzavřených ghett se Židé stěhovali do ostatních částí měst a do měst jim dosud zapovězených (Brna, Olomouce, Ostravy), ale i do Vídně a ciziny. Do poloviny 19. století přineslo v krátké době velké demografické změny. Přírůstek vrcholil koncem století, kdy v Čechách žilo 94 526 a na Moravě 45 324 Židů roku 1890.

Druhá polovina 19. století přinesla vedle emancipace také novou vlnu antisemitismu. Po ustanovení samostatné Československé republiky roku 1918 byly

zavedeny změny v náboženských obcích. Židé se velmi úspěšně uplatňovali v hospodářské a zejména v kulturní oblasti (např. Franz Kafka, Max Brod)

Nejtragičtější období dějin Židů v českých zemích přináší doba fašistického Německa a 2. světová válka. Během říšského pogromu v noci z 9. na 10. listopadu 1938 (nacisty nazváno „Křišťálová noc“) bylo na obsazeném území demolováno a vypáleno nejméně 35 synagog a mnoho židovských hřbitovů. Na začátku okupace žilo na území tzv. protektorátu na 118 000 židovských obyvatel. V říjnu 1941 byl zahájen transport do koncentračních a vyhlazovacích táborů. Přežilo jen asi 10 % předválečného stavu Židů. Další tragickou kapitolou je doba diktatury Komunistické strany (1948 - 1989). Mnoho židů, zejména mladších, emigrovalo v roce 1968 do zahraničí.

Po roce 1989 židovská komunita usiluje o celkovou obnovu a rozvoj. V průběhu tisícileté historie židovské komunity na našem území je doloženo její osídlení celkem na 120 místech Moravy a Slezska. Dnes působí na území Moravy a Slezska celkem tři židovské obce, a to v Brně, Olomouci a Ostravě, přičemž k pospolitosti se hlásí asi 500 občanů židovského vyznání. [1], [5]

5.2 Stručná charakteristika židovských památek

5.2.1 Židovské čtvrtě

Židovské čtvrtě – ghetta představují zvláštní části sídel vyhrazené k soustředění domů obyvatel židovského vyznání a řídící se vlastním právem. Vznikaly v místech početnějších židovských komunit a jsou typickým zjevem pro moravská města a městečka. Jednotlivé domy židovských čtvrtí oddělovaly a zároveň komunikačně spojovaly ulice, spíše však úzké, křivolaké uličky. Spíše výjimečně se můžeme setkat s větším prostorem náměstí, plácku či návsi. Zdrojem pitné vody byly kamenné kašny, dřevěné vahadlové pumpy, později litinové pumpy. Povinné oddělení židovských čtvrtí, se realizovalo zvláštními separačními zdmi viz. (příloha 2.), branami, případně přes ulici nataženým řetězem nebo závorou. Židovské čtvrtě se takto symbolicky i fakticky uzavírali na noc, na sobotu, aby nebyl rušen židovský svátek, a na neděli, aby stejně tak obyvatelé ghetta nerušili sváteční den křesťanský. Naopak při pogromech takového oddělení, zvláště branami, mohlo sloužit k obraným účelům. Židovské domy se označovaly popisným číslem psaným římskými číslicemi, křesťanské domy byly popsány číslicemi arabskými.

Výstavba domů v židovské čtvrti byla až na výjimky dílem svépomoci obyvatel za přispění místních zedníků a dalších řemeslníků. Architektonický rozvrh domů proto není nijak výstavný, ale zato při skromnosti velmi praktický a důmyslný. Stavebníci museli využít každý metr čtvereční plochy a každý metr krychlový prostoru. Prvotní zástavba ghett bývala přibližně od 16. – 17. století dřevěná, pak zděná z vepřovic, kamene a cihel. U domů se setkáváme s jevem zvaným kondominium, to je s reálným rozdělením domu do několika dílových vlastníků, kdy jedna rodina vlastnila třeba jen jedinou místnost. Dům se pak vlastnický členil horizontálně a vertikálně na abecedně označené díly. Fasády budov odpovídaly době vzniku a regionálním zvyklostem. Více pozornosti bylo věnováno synagogám a obecním budovám než obytným domům. U vchodů se objevují na pravé straně zárubně mezúza, to je svitek písma v malé dřevěné nebo kovové schránce, který musel vcházející na znamení souladu s vírou skrze prsty pravé ruky symbolicky políbit.

Kromě obytných místností, bychom našli zpravidla černou kuchyni. Ortodoxně zaměřené rodiny mívaly kuchyně o dvou částech, a to pro mléčné a masité pokrmy zvlášť. Přízemní části sloužily k zajištění obživy. Větší židovské instituce mívaly obecní dům čili radnici. Byla to větší budova ve středu areálu. Její součástí byla kancelář, zasedací sál, archiv, často školní třída, byt rabína nebo kantora, zimní modlitebna apod. K významným budovám patřil rabínský dům stojící poblíž synagogy. V každé židovské obci byla nutná rituální lázeň – mikve, sloužící na očištění mužů a žen před šabatem. Byla situována v přízemí nebo sklepe. Bazén veliký přibližně 1 x 1 m a hluboký tak aby umožňoval dospělému úplné ponoření. Rituální jatka zvané šlachty bývaly domečky na okraji čtvrti sloužily na zavěšení poražených zvířat. Dále se objevovaly špitály, starobince, chudobince a sirotčince. [5]

5.2.2 Synagoga

Synagoga sloužila jako bohoslužebný prostor židovského náboženského ritu, vzdělávání a místo rozhodování o veřejných záležitostech židovské obce. Tvoří ji stavebně samostatná budova, které bohoslužebná funkce udává architektonický ráz, zatímco modlitebna je pouhá místnost v rámci rozlehlejší a polyfunkční stavby. Konstrukce a vzhled synagogy se pochopitelně v průběhu staletí vyvíjely a proměňovaly a v podstatě vždy odpovídaly dobovým stavebním technikám a uměleckým slohům. Stávala uprostřed židovské čtvrti, nepřevyšovala okolní domy. Byla to obdélníková budova na výšku dvou podlažních bez sklepa. Svatostánek

orientovaný směrem k východu. Z předsíně se vstupovalo do hlavní modlitebny, schodiště do patra na ženskou galerii. Lavice mužů stávaly podél stěn směrem do středu, kde bylo řečniště. Bohatá vnitřní výmalba stěn ornamentálními a rostlinnými motivy a liturgickými hebrejskými texty v interiérech některých synagog z 18. století ukazují na ovlivnění polskými vzory. Od konce 18. století bývaly stavěny v rámci synagogy též studovny, školní učebny a případně byty pro rabína. Období získání plných občanských práv v 19. století se v této době staví honosné synagogy nového typu. Jsou to vyšší, dvou až třípodlažní stavby podélného půdorysu, s jednou věží nebo s dvojicí věží při vstupu na západě. Nově též zpěvacké chóry a varhany. Později se staly terčem destrukčních útoků německých fašistů. [5]

5.2.3 Židovský hřbitov

Téměř každá židovská náboženská obec měla svůj vlastní židovský hřbitov. Základní rozdíl mezi židovskými a křesťanskými hřbitovy vyplývá z tradiční židovské zásady nenarušitelnosti hrobů: ostatky zemřelých mají zůstat navždy na tom místě, kde byly pohřbeny. V případech, kdy zaplněný hřbitov nebylo možno rozšířit, navezla se na staré hroby vrstva zeminy a další zemřelí pak byli pohřbíváni o něco výš, nad původními hroby. Náhrobky z dolní vrstvy hrobů byly přitom zasazeny do nasypané vrstvy země. Tak se během staletí mohlo na některých prostorově stísněných hřbitovech navršit více vrstev hrobů, a pokud se tu dochovaly i starší náhrobní kameny, nacházíme dnes na takových vícekrát zvyšovaných místech množství hustě nahromaděných náhrobků z různých dob. Středověké židovské hřbitovy byly někdy zakládány uvnitř hrazených měst. V novověku směly být hřbitovy založeny většinou jen daleko od města či vesnice. Hřbitovy bývají od synagog značně vzdálené, a pokud spolu zcela výjimečně sousedily, šlo o sousedství náhodné nebo způsobené prostorovou stísněností židovských čtvrtí. Náboženská tradice nedovolovala ponechat zemřelého přes noc v úmrtním domě. Proto byli nebožtíci ještě v den úmrtí přeneseni do speciálně vybavené márnice, umístěné většinou na okraji hřbitova. V márnici u zemřelého až do pohřbu bděli členové pohřebního bratrstva, kteří zajišťovali i rituální omytí těla. Pro tento obřad býval v každé márnici omývací stůl, většinou kamenný, který se někde dosud zachoval. Protože se těla zemřelých omývají teplou vodou, bylo nutno v márnici topit, takže mají tyto stavby i komín. Od 19. století plnily některé márnice (nebo nově postavené hřbitovní budovy) také funkci obřadní síně, v níž se konalo poslední rozloučení před pohřbem, a současně tato budova sloužila i jako

vozovna k uložení pohřebního vozu. Podle prastaré tradice nesměli na hřbitov zaživa vstoupit tzv. kohanité (údajní potomci starožidovských duchovních – kohenů). Na našem území se setkáváme se dvěma typy židovských náhrobků. Zcela běžný je deskový náhrobní kámen zapuštěný kolmo do země – stéla. Jeho tvar, uspořádání nápisu i výzdoba se během staletí vyvíjely a měnily, projevují se na něm i krajové zvláštnosti. V mnoha krajích bývaly dříve běžné i stély dřevěné, vyřezávané. Byly však méně trvanlivé, takže dnes je najdeme už jen ve sbírkách Státního židovského muzea. Vzácnějším druhem náhrobku je tzv. tumba, sestavená obvykle z několika kamenných desek, svým tvarem připomínající antický sarkofág. Někde se vyskytují i tumby z jednoho kusu kamene, případně tumby zděné, opatřené střechou a podobné malým domečkům. Tumby se u nás stavěly od doby renesance, a to většinou nad hroby nejvýznamnějších osobností. Od poloviny 19. století se tvar židovských náhrobků přizpůsobuje běžným typům náhrobních kamenů a hrobek na okolních křesťanských hřbitovech. Historické židovské náhrobky jsou nápadné používanými symboly a výzdobou. Kamenný náhrobek, jehož zhotovení vždy dlouho trvalo, bývá na židovských hřbitovech instalován až po roce: malá pobožnost spojená se zasvěcením náhrobku se koná v den prvního výročí úmrtí nebo pohřbu. Podle staré tradice Židé při návštěvě hřbitova nosili na hroby kamínky. Ještě dnes jsou náhrobky některých významných osobností pokryty nebo obklopeny množstvím kamínků. Před některými novodobými hřbitovy bývala dokonce umístěna nádoba s kamínky připravenými pro návštěvníky. Podobně jako zrušené synagógy, tak i hřbitovy na našem území zanikaly už od nejstarších dob. O některých středověkých hřbitovech, zlikvidovaných po vypovězení židovského obyvatelstva z měst, nevíme ani to, na kterém místě se nalézaly. Mnoho hřbitovů zanikalo také v novověku: byly pohlceny rozrůstající se městskou zástavbou nebo změněny v parky a zahrady. Značné škody způsobili na židovských hřbitovech nacisté, kteří i některé starobylé hřbitovy zcela zlikvidovali. A následkem zániku velké většiny židovských náboženských obcí postrádají mnohé hřbitovy stálého správce a potřebnou péči i dnes: náhrobky jsou často odcizovány nebo ničeny rukama vandalů, podobně mizejí i staré hřbitovní budovy a ohrazení hřbitovů. Některé hřbitovy po roce 1945 už beze stopy zanikly, jiné jsou dnes veřejným parkem, neužívaná židovská oddělení městských hřbitovů bývají měněna na komunální urnové háje. [19]

6. Výsledek průzkumu židovských památek ve Zlínském kraji

6.1 Využití židovských památek ve Zlínském kraji

V této kapitole popisují dochované i nedochované židovské památky, jejich historii a využitelnost v současné době.

6.1.1 Kroměřížsko

Bystřice pod Hostýnem

Menší židovské osídlení existovalo do poloviny 19. století do 2. světové války. V 90. letech 19. století se ustavil náboženský modlitební spolek patřící k ŽNO Holešov. Umístění **modliteben** v soukromých domech se dosti střídalo. [6]

Holešov

Nejstarší zmínkou o Židech na Holešovsku představuje zpráva v Zemských deskách moravských roku 1391. Počátky židovského osídlení Holešova však souvisejí až s vypovězením Židů z moravských královských měst roku 1454. Těžiště starší zástavby **židovské čtvrti** se nalézá v prostoru kolem Staré synagogy, vymezeném Přerovskou ulicí, městskými hradbami a dnešní Příčnou ulicí. Mívala samostatný katastr o rozloze 4,5 ha na severozápadě městského jádra, dnes ulice Přerovská, Příčná, Dlažánky, Malá, U potoka a náměstí Svobody. Z původních 108 domů stojí dodnes 56, mimo jiné škola, náboženská studovna a špitál.

Po příchodu si zde postavili dřevěnou modlitebnu, která však při požáru v roce 1560 lehla popelem. Ještě téhož roku započali se stavbou synagogy nové, kamenné, která se nám zachovala až do současné doby. Nese dnes název **Stará synagoga** nebo též Šachova. Pojmenována byla po významném litevském rabínu Sabatai ben Meir ha-Kohenovi, který v ní poslední roky svého života působil. Jedná se o dvoupatrovou renesanční budovu s krásnou ornamentální výzdobou polského typu, jakých je už na světě jen několik. Synagoga byla k bohoslužebným účelům využívána asi do 20. let 20. století, i když dle pamětníků, ještě ve 30. letech se do ní chodívali modlit židovští poutníci, především z Polska. Pak se veškerý náboženský život přesunul do synagogy nové. Na Malém náměstí byl zbudován Nový templ pro bohoslužby. Byla slavnostně

zasvěcena 3. září 1893. Brzy po okupaci byl templ nacisty uzavřen a v noci z 11. na 12. srpna 1941 jimi vypálen. Stará synagoga pak sloužila částečně jako sklad stolářského materiálu, stolářská dílna a její horní část jako byt početné židovské rodiny Bermanovy a v synagoze žila až do roku 1955. Celková památková obnova byla realizována v letech 1956 – 1964. Pro veřejnost pak byla slavnostně otevřena 6. září 1964. Byla zde instalována expozice Židé na Moravě, která pak byla změněna po opravách v roce 1995. Nese podobný název Židé a Morava. Od roku 1964 synagogu spravovalo Muzeum Kroměřížska, od roku 1999 až do současnosti Městské kulturní středisko Holešov. Během období socialistického režimu byla Šachova synagoga, kromě synagog pražských, jedinou oficiálně přístupnou památkou svého druhu v republice.

Obr. 6.1 Šachova synagoga v Holešově

Zdroj: vlastní foto

Židovský hřbitov v Holešově má zřejmě svůj původ již ve 2. polovině 15. století. Nejstarší dochovaný identifikovaný náhrobek je přitom z roku 1646. První písemné zmínky o hřbitově sice pocházejí z roku 1651, ale zle předpokládat, že nynější židovský hřbitov se rozprostírá na původním pohřebišti. Je situován severozápadně od středu ghetta asi 100 m od Šachovy synagogy. Má velmi nepravidelný tvar, který vypovídá o postupném zvětšování jeho plochy či velké povodni, jež na jaře roku 1686

část lokality vyplavila. Náhrobky hřbitova v počtu asi 1 500 jsou rozptýleny po celé ploše. Nejnavštěvovanější a nejvýznamnější je hrob a tumba Sabbataje ben Meir ha-Kohena (1621 - 1663). Při vstupu postavila židovská obec v roce 1903 zřejmě na místě staré márnice obřadní místnost viz. (příloha 1.). Z původního vybavení se zachovaly tři velké dřevěné desky s modlitbami a po druhé světové válce zde byla umístěna kamenná deska s 253 jmény umučených místních Židů za holocaustu. Instalovány jsou i další desky (vojáci židovské obce padlí v 1. světové válce, základní kámen Nové synagogy aj.), či věžička z Nové synagogy. Obřadní místnost prošla celkovou opravou v letech 2002 - 2004. Nynější výměra hřbitova činí 8 190 m². [5], [6], [14], [37]

Obr. 6.2 Židovský hřbitov v Holešově

Zdroj: vlastní foto

Koryčany

Židovské osídlení od 16. století, první písemná zpráva se vztahuje k roku 1567. V Koryčanech žila po staletí **židovská komunita**. Židovská čtvrť v severovýchodní části kolem Masarykovy ulice. Z původních 27 domů většina dosud stojí, včetně budovy někdejší školy a zbytků rituální lázně.

Koryčanská **synagoga** je samostatně stojící, dvoupodlažní budova obdélníkového půdorysu. Postavena byla původně kolem roku 1650. Dnes se nachází

v ulici Masarykova, postavena na místě starší budovy klasicistně ve 2. polovině 18. století, přestavěna po požáru v roce 1842, v roce 1936 upravena na tělocvičnu, po roce 1945 na prodejnu průmyslového zboží.

Židovský hřbitov je 400 metrů severovýchodně od náměstí na kopci se sklonem k západu. Dnešní přístup z ulice Cihelny. Založen v 1. polovině 17. století, na ploše 3 733 m² celkem 230 náhrobků, nejstarší z nich pochází z roku 1674. Poslední pohřeb se zde uskutečnil v roce 1942. Po zděné márnici zbyly jen stopy zdiva. [5], [35].

Kroměříž

Zprvu žila v Kroměříži zřejmě jen jedna **židovská rodina**, ve 2. polovině 14. století jejich počet rychle vzrostl. Židé se před rokem 1546 postupně zakupovali ve vnitřním městě, ve východním rohu městských hradeb pod farním kostelem Panny Marie s obklopujícím hřbitovem, v dnešní Moravcově a Tylově ulici. Po zboření hradeb v polovině 19. století byly obě ulice propojeny do dnešního Komenského náměstí a do Tovačovské ulice. Areál židovské čtvrti o ploše 1,5 ha leží v obvodu městské památkové rezervace, jednotlivě je chráněna radnice Moravcova a dalších 13 domů, z původních 36 domů jich stojí 31.

Jelikož všechna městiště v ghettě byla již obsazena, zbylo místo pro novostavbu synagogy ve východním rohu městské hradby ve dvoře domu. **Stará synagoga** sloužila svému účelu do vystavění **nového templu** v roce 1910. Ten byl postaven na prostoru vzniklého po zrušení starého židovského hřbitova a bývalých jatek, na Komenského náměstí. Synagoga sloužila svému účelu do začátku 40. let 20. století. Bývala to samostatně stojící dvoupodlažní halová budova s kopulí a dvojicí věží. V červnu 1942 byl templ vydrancován a 5. listopadu vyhozen do povětří. Jedině kamenné desatero ze štítu průčelí a sedm kamenných donačních desek se nalézají ve sbírkách kroměřížského muzea. Pozemek je částečně zastavěn Domem kultury. Památku vyvrácené židovské komunity a její synagogy připomíná plastika viz. (příloha 3.).

O pohřebišti středověké židovské komunity v Kroměříži nám chybějí zprávy, pravděpodobně ale bylo totožné s nejstarším hřbitovem před Vodní branou. V roce 1715 byl založen židovský morový hřbitov při Kotojedské ulici asi 600 m jihovýchodně od středu města. Od roku 1723 se pohřbívalo na nejstarším hřbitově. Nedostatek volných hrobových míst vedl k hledání nového pohřebiště. Ve Vážanské ulici 1,5 km jižně od náměstí v areálu městských pohřebišť. Založen roku 1924, téměř zničen

nacisty, dnes zůstalo jen 5 náhrobků a pomník obětem rasové perzekuce z roku 1962. Poslední pohřeb se uskutečnil v roce 2003. [6]

Obr. 6.3 Plastika k úctě židovských spoluobčanů

Zdroj: vlastní foto

6.1.2 Uherskohradištsko

Uherské Hradiště

Přítomnost **židovských obyvatel**, původně kupců, zde můžeme předpokládat minimálně od počátku 14. století. Byli soustředěni v tehdejší Židovské ulici. V roce 1454, v době vypovězení Židů z většiny moravských královských měst, jim byl zde pobyt povolen. Po vypovězení Židů v roce 1514 musela být stejně jako ostatní židovské domy nově využita a přestavěna. Až do poloviny 19. století nesměli Židé v Uherském Hradišti přebývat. Revoluční rok 1848 přinesl Židům plné občanské zrovnoprávnění a v roce 1865 povýšil na náboženskou obec.

První bohoslužby se konaly od roku 1865 nejprve provizorně v pronajaté místnosti a 27. září 1875 byla slavnostně otevřena **synagoga**. Je to samostatně stojící dvoupodlažní stavba s využitým podkrovím. 22. června 1941 nacisté zdemolovali interiér a 12. srpna 1941 budovu vypálili. Po válce sloužila opravená synagoga kulturním účelům. Postupná celková rekonstrukce synagogy na Knihovnu Bedřicha Beneše Buchlovana s rehabilitací architektonického pojetí včetně obnovy kupole provedena v letech 1998 – 2004.

Obr. 6.4 Bývalá židovská synagoga v Uherském Hradišti

Zdroj: vlastní foto

Na místě **hřbitova** založeného roku 1879 v části Sady 1,5 km jihovýchodně od centra. V dalších letech byla vystavěna cihlová zeď a obřadní síň s bytem hrobníka a márnicí. Plocha byla v roce 1917 rozšířena na výslednou výměru 7 123 m². Celkový počet náhrobků činil 377. V noci 22. června 1941 po zdemolování synagogy odjeli nacisté na hřbitov, kde poničili židovský hřbitov i s obřadní síní. Při dražbě roku 1943 byly židovské náhrobky rozprodány, část pomníků byla použita k dláždění cest a rybníka ve Starém Městě. Zničení hřbitova bylo fanatickými nacisty v tomto případě vzato zcela do důsledků – stromy vyřezány, ohradní zdi rozbořeny, půda zorána a oseta obilím. Po válce nechalo město pozemek hřbitova upravit na park, v jehož spodní části byl umístěn památník. [5], [6]

Uherský Brod

Židovské osídlení je doloženo od roku 1470. Do poloviny 16. století nesměly židovské rodiny bydlet přímo ve městě, ale jen na předměstí. Starší židovské sídliště se nacházelo v málo výhodné lokalitě těsně před hradbami města. Dané místo trpělo nájezdy nepřátel a častými požáry povodněmi. Události třicetileté války urychlily stěhování židů z předměstí do vnitřního města, do domů opuštěných nekatolíky. Novou

židovskou čtvrť tvořily pravidelné bloky domů v jihovýchodním sektoru. Jedna z nejpočetnějších židovských komunit Moravy. V polovině 19. století téměř 1 100 osob, čtvrtina obyvatel města. Z původních 105 domů (včetně synagogy) stojí jediný, secesní židovská škola vystavěna 1904 – 1905, dnes vyšší odborná škola. Časté židovské příjmení Brod je pravděpodobně odvozeno od názvu města.

Stará synagoga stávala v původní židovské osadě na jihovýchodě předměstí. Zděná budova neznámého stáří. Ztěžovala svou mohutností obranu města, proto byla opakovaně stržena a na stejném místě vystavěna. Byla to samostatně stojící budova obdélníkového půdorysu se šikmou střechou v jakémsi dvorku obehnaná vysokou zdí. Stará synagoga byla definitivně stržena roku 1704. Do výstavby nové synagogy poté sloužila modlitebna na Nivnické ulici. **Nová synagoga** stála uprostřed někdejší židovské čtvrti v Jicháрске ulici. Samostatně stojící halová budova obdélníkového půdorysu. Svatostánek mířil mírně k severu.

Starý židovský hřbitov o rozloze 7 464 m² se prostírá pod středověkými městskými hradbami. Pravděpodobně sloužil k pochovávání mrtvých minimálně od 15. století. Prvně se připomíná roku 1520, nejstarší dochovaný náhrobek. 1721 dala vrchnost hřbitov na prosbu židovských starších ohradit. Přestalo se zde pohřbívat se založením nového hřbitova roku 1870. Na příkaz nacistů byl násilně zlikvidován a náhrobky odstraněny. Sto nejhodnotnějších a nejstarších náhrobků bylo zachráněno. Za 2. světové války padlo na pohřebiště několik bomb a vytvořili velké krátery. Pozemek má dnes podobu městského parku a je zde památník.

Jedinou celistvou připomínkou historie zdejší židovské obce zůstal nový židovský hřbitov na východním okraji města v ulici Neradice, 700 m severovýchodně od starého hřbitova. Založen roku 1870. Rozloha činí 1 421 m². Poslední pohřeb se uskutečnil v roce 1992. V jihozápadním rohu při vstupu stojí obřadní síň z roku 1906 se štítem a hebrejským nápisem. [5], [6], [34]

Uherský Ostroh

Počátky existence předpokládáme ve 2. polovině 15. století. Na plošně stísněném ostrově mezi rameny řeky Moravy našly **židovské domy** své místo. Jedno až dvoupodlažní domky židovské čtvrti se k sobě přimykají v těsné řadové skladbě, drobných parcelách s maximální mírou zastavění bez hospodářských traktů a zahrádek,

jen zřídka s dvorkem. Dnes ulice Nábřežní, Kostelní a Šance, z původních 35 domů stojí 26 mimo jiné stará škola, nová škola a obecní dům.

Synagogu datujeme z roku 1592 na 14. místě pořadí osídlených domů. Byla samostatně stojící halová obdélníková stavba. Svatostánek nezvykle umístěný na delší straně obdélníka směřovala k jihovýchodu. Ostrožský templ sloužil svému účelu do začátku okupace, v roce 1944 jej nacisté přikázali srovnat se zemí. Vzniklo tak malé náměstíčko, které bylo po válce upraveno v malý parčík.

Existenci **hřbitova** předpokládáme minimálně od 16. století, ale první písemnou zmínku máme až z roku 1635 kdy bylo založeno staré pohřebiště. Pozemek byl velmi podélného nepravidelného tvaru o výměře 1 277 m². V roce 1862 založila nové pohřebiště a starý hřbitov postupně pustl. V roce 1954 se městská rada usnesla hřbitov zrušit a část cennějších náhrobků byla převezena na nový hřbitov. Pozemek na **nový hřbitov** získala židovská obec v těsném sousedství křesťanského hřbitova. V roce 1868 postaven hrobnický dům s márnicí. Nejstarší zajištěný náhrobek je z roku 1700. Hřbitov je ohrazen kamennou zdí. Na židovském hřbitově lze vidět asi tři stovky náhrobků a památník obětem holocaustu z roku 1959. [5], [6], [36]

Obr. 6.5 Židovský hřbitov v Uherském Ostrohu

Zdroj: vlastní foto

6.1.3 Vsetínsko

Nový Hrozenkov

Židovské osídlení od 2. poloviny 19. století do 2. světové války. Roku 1890 zde žilo 89 osob židovského vyznání včetně místní části Karolínka. Soukromá **modlitebna** bývala pravděpodobně až do 2. světové války v hostinci u Saxů. Kolem roku 1900 snad existovala modlitebna v sousední vesnici, obci Halenkov. [6]

Rožnov pod Radhoštěm

První Žid se usadil v Rožnově roku 1735. Původně jediný **židovský dům** ve městě stával od roku 1742 uprostřed náměstí. Zbořen byl v letech 1863 – 1864. Klimatické lázně ve městě založeny roku 1796, po 1. světové válce jejich význam silně upadl.

Hlavně lázeňským hostům sloužila do 1. světové války sezónní **modlitebna** umístěna v různých domech.

Pozemek pro **hřbitov** o rozloze 810 m² byl situován 2 km od centra na sever v části Horní Paseky. Byl čtvercového typu. Vzadu plochy stála menší márnice. Pohřby se konaly v letech 1897 – 1918. Ze 34 pohřbů byl pouze jediný domácí, ostatní tvořili lázeňští hosté a váleční uprchlíci. Po 2. světové válce márnice a ohradní zeď rozebrána na stavební materiál. V roce 2001 židovská obec Ostrava rozhodla zbylých 9 náhrobních kamenů převézt na upravovanou plochu ve Velkých Karlovicích. [6]

Valašské Meziříčí

Hebrejský náhrobek údajně z doby před polovinou 15. století, druhotně použitý asi po 16. století při stavbě městských hradeb, a objevený při hloubení základů v 70. letech 19. století je dnes nezvěstný. Nejstarší zmínka spadá k roku 1523, kdy do Meziříčí byl přijat Žid Šalamoun ze Strážnice. Židé žili ve městě pod ochranou vrchnosti.

Židovská synagoga byla postavena podle návrhu frenštátského stavitele Ambrože Zapletala v roce 1864. Její osa byla rovnoběžná s tokem Bečvy. Byla to samostatně stojící dvoupodlažní halová stavba. Temné mraky nad osudem synagogy se začaly stahovat se začátkem německé okupace v roce 1939, ta byla ale jako zázrakem uchráněna před vypálením. V dalších letech přestala být užívána a chátrala, což vedlo k rozhodnutí o demolici v roce 1950. V září roku 2004 v místech, kde stávala židovská

synagoga, byl v předvečer výročí hromadné deportace Židů z Valašského Meziříčí odhalen památník holocaustu.

Židovský hřbitov byl založen v roce 1870. První pohřeb se uskutečnil v roce 1871, poslední pohřeb v roce 1941. Pohřebiště bývalo nepravidelného, přibližně pětiúhelníkového typu. Hřbitov zrušen v roce 1960, dnes je to volná parková plocha uprostřed obytného sídliště Na výsluní. 17 novodobých náhrobků sestavených symbolicky do půdorysu tvaru šesticípé Davidovi hvězdy. Obřadní síň v secesním slohu upravena na smuteční síň. [5], [36], [38]

Velké Karlovice

Židovské osídlení od poloviny 19. století do 2. světové války. Sice se ojediněle židovské rodiny objevovaly od 18. století, větší počet ale až v polovině 19. století. **Modlitebna** byla v Panském domě v největší místnosti.

V roce 1889 koupili pozemek pro **hřbitov**, na němž se poslední pohřeb uskutečnil v roce 1938. Hřbitov leží 1 km západně od centra za obcí. Na západní straně má koudelný tvar a rozlohu 1 579 m². Má 45 novodobých náhrobků skromné výzdoby a symboliky. Malá márnice se rozpadla již za války. Při opravě hřbitova v roce 2001 sem bylo přineseno devět náhrobků z Rožnova pod Radhoštěm a jeden z Valašského Meziříčí. [5], [6]

Vsetín

Nejstarší zmínka o **židovském osídlení** pochází z roku 1669. Na počátku 19. století se počet Židů ve Vsetíně natolik zvýšil, že byl roku 1815 vydán obecní řád židovské obce.

Židovský náboženský spolek zprvu ke svým bohoslužebným účelům používal provizorní modlitebny v soukromých domech. Novoklasická **synagoga** se datuje do roku 1897, vypálena nacisty roku 1939. Byla to řadová přízemní budova obdélníkového půdorysu. Vypálenou synagogu na místě připomíná památník, sedmiramenným svícem a textem, odhalený v roce 1992.

Pozemek pro **pohřebiště** zakoupili roku 1886. Hřbitov je situován na návrší asi 300 m západně od Horního náměstí. Je přibližně obdélníkového tvaru na rozloze 1 269 m². V čele přístupové jihozápadní strany stojí někdejší obřadní síň s bytem hrobníka. Samostatně stojící přízemní stavba. Náhrobní kameny v počtu 120 kusů jsou

novodobého typu. Na hřbitovní zdi před vstupem byla odhalena pamětní deska obětí nacistické rasové perzekuce v roce 1998. [5], [6]

Obr. 6.6 Židovský hřbitov ve Vsetíně

Zdroj: vlastní foto

6.1.4 Zlínsko

Brumov

Nejstarší písemná zmínka o existenci **židovské komunity** pochází z roku 1758. Nepatřili mezi 52 úředně povolených židovských náboženských obcí s daným počtem familantů a nemuselo zde být naplněn požadavek prostorové separace židovských obydlí. V době největšího rozmachu obce v 1. polovině 19. století lze počítat s asi 60 – 80 obyvateli, pak nastal pokles, až počátkem 20. století komunita zanikla. Židovské domy stojí roztroušeny mezi ostatní zástavbou, především poblíž **modlitebny**.

Jediný **židovský hřbitov** v bývalém zlínském okrese je nepravidelného půdorysu, na mírném kopci obráceném k jihu. První písemná zmínka o hřbitovu pochází již z roku 1758, poslední pohřeb se tu uskutečnil v roce 1931. Komplexní oprava poničeného hřbitova z dob 2. světové války proběhla v roce 1985. Pamětní deska, odhalená v roce 1993, nese jména židovských občanů, umučených v koncentračních táborech. [5], [6], [34]

Luhačovice

Židé se objevovali sporadicky jako lázeňští hosté od 20. let 19. století. Z roku 1845 pochází povolení Židům užívat v sezoně k bohoslužbám menší sál. Byli tu dvě sezónní **modlitebny**, reformní a ortodoxní. [6]

Napajedla

Židovské osídlení od poloviny 19. století do 2. světové války. V roce 1880 napočteno 108 Židů. Bohoslužby probíhaly nejprve v soukromých domech. Menší **synagoga** – svým charakterem zřejmě spíš modlitebna. Byla zřízena ze starší stodoly, kterou spolek koupil. Jde o samostatně stojící přízemní stavení. Modlitebna užívána do příchodu nacistů, současně plnila funkci školní místnosti a žila zde rodina. [6]

Slavičín

Nejvýznamnější **židovské osídlení** doloženo od poslední čtvrtiny 18. století vzrostlo po polovině 19. století. **Modlitebna** bývala jediná prostornější přízemní místnost. V roce 1967 dům zbourán. [6]

Valašské Klobouky

Menší **židovské osídlení** od poloviny 19. století do 2. světové války. **Modlitebna** se nalézala v patře zadního traktu. Stavení bylo v roce 1936 přebudováno na pekařství a v roce 1980 zbořeno. [6]

Vizovice

Minimálně od 17. století se Židé objevují ve Vizovicích jako nájemníci. Modlitebna existovala koncem 19. století, již v roce 1902 spolek koupil selskou usedlost. Přední uliční část sloužila jako byt kantora a dvorní část upravili v zlidovělém stylu na **synagogu**. V roce 1950 dům koupil soukromý majitel a adaptoval jej pro obytné účely. Z vybavení se podařilo zachránit pouze skleněné leptané desatero. [6]

Zlín

Velmi pozdní **židovské osídlení** souviselo až s rozmachem Baťova obuvnického impéria, existovalo od konce 19. století do 2. světové války. **Modlitebna** fungovala ve dvoře na náměstí. V roce 1935 se modlitebna nalézala v jedné z místností přízemí

zámku. Malé židovské oddělení na Lesním **hřbitově** ve čtvrti Kudlov, 3 km jižně od centra, založené v roce 1931. Na ploše se nalézají pouhých 10 novodobých náhrobků z let 1936 – 1987. [5], [6]

Tab. 6.1 Současné židovské památky ve Zlínském kraji

	Židovská čtvrť	Synagoga	Židovský hřbitov
Kroměřížsko	3	2	3
Slovácko	1	1	2
Valašsko	0	0	3
Zlínsko	0	1	2

Zdroj: KLENOVSKÝ, J. *Židovské památky Zlínského kraje* [6]

Tab. 6.2 Celkový stav židovských památek ve Zlínském kraji

	Židovská čtvrť	Synagoga	Židovský hřbitov	Modlitebna
Kroměřížsko	3	3	3	1
Slovácko	2	3	3	0
Valašsko	0	2	4	3
Zlínsko	0	1	2	6

Zdroj: KLENOVSKÝ, J. *Židovské památky Zlínského kraje* [6]

6.2 Průmyslová výroba s ohledem na židovskou tradici

6.2.1 Historie podniku R. Jelínek a. s.

Výroba pálenek má ve Vizovicích dlouhou tradici, již více než čtyři sta let. První písemný doklad o existenci palírny se totiž nachází v urbáři vizovického panství z roku 1585. V té době patřila pálenice vizovické vrchnosti a stála na náměstí. Po čase byla přemístěna do Štěpské ulice, naproti panskému pivovaru. Ze začátku to byla zejména pálenka z pivních odpadků, později se k nim přidalo obilí, z něhož se vyráběla žitná. Kolem poloviny 18. století se ve výrobním sortimentu objevila později tak slavná slivovice.

Tehdy se ukázalo, že vlivem příhodných klimatických podmínek se právě na Vizovicku mimořádně daří ovocným stromům a především švestkám. Vždyť z úctyhodného množství 77 000 ovocných stromů, jimiž bylo ještě na začátku 20. století poseto okolí Vizovic, bylo plných 68 000 švestek. Ohromné množství ovoce, které

stromy rodily, bylo pro zdejší obyvatele důležitým zdrojem příjmů. Švestky se sušily, zpracovávaly na povidla a samozřejmě se z nich páčila slivovice. Vrchnost asi nikdy neprovozovala palírnu sama, přinejmenším od poloviny 17. století ji dávala do nájmu. Dlouhodobě se osvědčovali židovští nájemci.

Už před rokem 1880 se tak v Eichenově palírně objevuje předek slavného rodu Jakub Jelínek, který měl na starosti výrobu a nedlouho po něm také jeho syn Zikmund Jelínek, o němž víme, že byl v letech 1882 - 1886 ředitelem palírny.

Zikmund Jelínek dokázal využít zkušeností nabytých při vedení Eichenovy palírny ve prospěch vlastního podnikání. V roce 1891 si pronajal pozemek za Chrástěšovskou ulicí. Z přístavby skladiště sudů v roce 1893 lze usuzovat, že se Jelínkův podnik záhy ujal. Podnikání na pronajatých pozemcích netrvalo dlouho. Zikmund Jelínek se vmohl natolik, že v roce 1897 koupil Pravdíkův hostinec, v němž byl zaměstnán. Ještě téhož roku staví na dvoře tohoto domu výrobní zařízení na ocet a destiláty. V roce 1899 přibyl zbrusu nový patrový obytný dům, kde žil se svojí ženou Bertou a s pěti dětmi. Vedle tří dcer Marie, Karly a Heleny to byli i dva synové Rudolf a Vladimír Jelínkové.

Největší akcí před první světovou válkou byla stavba skladu lihovin a borůvkového vína. Přes veškeré úspěchy však Jelínkův podnik nemohl zatím konkurovat palírně ve Štěpské ulici opírající se o staletou tradici a od roku 1895 také o osobu mladého průbojného majitele, Karla Singra.

Zajímavým vývojem procházel ve 20. letech 20. století podnik Zikmunda Jelínka. Dvašedesátiletý zakladatel firmy odešel roku 1921 na odpočinek a přenechal řízení svým synům Rudolfovi a Vladimírovi. Ti na počest otci nechali registrovat firemní název "Zikmunda Jelínka synové". Hned první krok mladých bratrů se ukázal být pro pozdější rozvoj klíčový. Koupili závod na Razově, který měl ze všech vizovických palíren před sebou nejlepší perspektivu díky své poloze za městem s možností rozšíření na okolní pozemky a díky blízkosti železniční trati. Své aktivity firma záhy rozšířila do zahraničí.

Počítalo se s postupným přesunutím celé výroby na Razov, ale k tomu nakonec nedošlo. V roce 1926 se oba bratři rozešli a dále pokračovali v podnikání každý sám. Rudolf Jelínek si ponechal závod na Razově a propůjčil firmě své jméno, zatímco Vladimír si ponechal značku "Zikmunda Jelínka synové" a provozy ve Slušovské ulici. V roce 1934 zahájil Rudolf Jelínek výrobní program, na jehož základě dosáhlo jeho

jméno a jméno města Vizovic světové proslulosti. Jednalo se o košer destiláty, tedy výrobky, při jejichž výrobě jsou použity jen takové suroviny, zařízení a postupy, které jsou v souladu s předpisy ortodoxní židovské víry. Taková výroba si vyžádala nemalé náklady, ale ty se Rudolfovi Jelínkovi rychle vrátily poté, co se košer destiláty prosadil na zámožské trhy. Vývozy stoupaly hlavně v letech před druhou světovou válkou.

Druhá světová válka zasáhla vizovické palírny krutým způsobem. Rodiny Jelínků a Singrů byly židovské, a tak jim hrozilo velké nebezpečí. Rudolf Jelínek utekl na čas do USA, ale vrátil se. V omezených podmínkách pracovaly palírny ještě rok, ale v roce 1940 byly na ně, jako na židovský majetek uvaleny nucené správy. V roce 1941 palírnu Rudolfa Jelínka koupil nacističtí Ernst Gabriel. O firmu Zigmunda Jelínka synové takový zájem nebyl, takže zůstala celou válku pod nucenou správou. Hospodaření nových majitelů firmám rozhodně neprospělo.

Daleko horší osud však potkal rodiny Jelínků a Singrů. Vladimír Jelínek zahynul ve Flossenbürgu, ostatní členové rodin včetně malých dětí byli povražděni v plynových komorách v Osvětimi. Zachránit se podařilo jen oběma synům Rudolfa Jelínka Zdeňkovi a Jiřímu. Starší Zdeněk se za války ukrýval a zapojil se do odboje, Jiří přežil peklo vyhlazovacích táborů.

Poválečná obnova nebyl snadná, protože co nepobrali Němci, to zůstalo napospas Rudé armádě. Přesto ještě během roku 1945 rozjel Zdeněk Jelínek výrobu a to díky vysoké státní dotaci. Obnovená firma Rudolf Jelínek se těšila přízni státu jako významný exportér a tedy zdroj deviz. Agilní Zdeněk Jelínek se staral i o osiřelý podnik strýce Vladimíra. Zákeřná choroba mu ale nedovolila rozvinout podnikatelský talent zděděný po otci. Zemřel na jaře 1946 na tuberkulózu. Firmu to přivedlo do nejistoty, protože mladý Jiří Jelínek ještě nedosáhl zletilosti.

Jiří Jelínek zůstal ve Vizovicích, ale už roku 1949 se s manželkou Jarmilou a dcerkou Irenou legálně vystěhoval do Izraele. Ještě před odjezdem dal státu povolení k registraci originální firemní značky R. JELÍNEK.

Ještě v roce 1948 byly vizovické palírny začleněny do národního podniku Moravské lihovary a octárny Brno. Během následujících let se v rámci častých reorganizací přesouvaly od jednoho národního podniku ke druhému, teprve roku 1966 se ustálila konečná podoba: Vizovice fungovaly jako závod číslo 6 národního podniku Slovácké konzervárny Uherské Hradiště. Vzhledem ke státnímu vlastnictví ochranné známky a proslulosti značky v zahraničí byla výroba nadále orientována především

na export, s důrazem na produkci košer destilátů. Pro tyto účely byl určen závod na Razově, jemuž se dostalo díky tomu pozornosti v podobě výstavby nových kvasíren, skladů a postupné všestranné modernizace. V období socialismu byla vizovická palírna často oceňována titulem Vzorný exportní závod a zajišťovala až 85% státního vývozu lihovin. Hlavními odběrateli byly USA, Austrálie a západní Evropa. Výroba pro domácí trh byla jen omezená a probíhala v závodě ve Štěpské ulici (bývalý Singer). Výroba v tomto provozu byla zastavena roku 1974 a budovy sloužily potom jako sklady.

K výrazným proměnám došlo po roce 1989. Dosavadní pobočný závod Slováckých konzerváren se osamostatnil pod názvem Rudolf Jelínek, státní podnik, který pak byl privatizován v rámci druhého kola kupónové privatizace. Z ní vzešel transformován v RUDOLF JELÍNEK a.s. Zpočátku byly její výsledky rozkolísané, od roku 1998 se však prosadil nový většinový vlastník (MORAVIA holding, a.s.), pod jehož vedením nastal pozitivní obrat a podnik dociluje stálých zisků. Produkce zůstává z velké části orientována na slivovici a značkové destiláty, vlajkovou lodí firmy jsou stále košer destiláty (zejména na vývoz do USA). Převratných novodobých změn se už nedožil poslední majitel Jiří Jelínek, který zemřel v USA v roce 1990. Odkaz jeho rodiny a staleté tradice vizovického palírenství jsou však úspěšně rozvíjeny dál. [9]

Obr. 6.7 Pomníky manželů Jelínkových na židovském hřbitově v Holešově

Zdroj: vlastní foto

6.2.2 Výroba košer destilátů

Výroba košer destilátů a lihovin má ve Vizovicích více než sedmdesátiletou tradici. Co je možné si pod pojmem košer výroba představit? Zjednodušeně řečeno se jedná o takovou výrobu destilátů a lihovin, při níž nejsou použity suroviny, výrobní zařízení a postupy, které by odporovaly předpisům židovské víry. To předpokládá, že se do firmy dostaví pověřený expert košer agentury, který osobně dohlíží na některé fáze výrobního procesu - výběr nejlepších odrůd švestek (nebo jiného ovoce) v pokročilé zralosti, manipulaci s kvasem, destilaci a později i stáčení do lahví. Jiné fáze dlouhodobého procesu jako kvašení a pětileté zrání probíhají v jím zapečetěných nádobách. Košer výroba si udržela mnoho z tradičních postupů, včetně ručního etiketování každé láhve. Teoreticky by se měla ke košer výrobě používat samostatná destilační aparatura a jiná technologická zařízení určená výhradně pro tuto výrobu, tak tomu však nikdy nebylo. V praxi probíhá výroba na obvyklých zařízeních, která se ovšem musí nejdříve takzvaně vykošerovat, tj. vypláchnout horkou a studenou vodou. Dodržení všech přísných podmínek jsou zárukou udělení tzv. hechšeru - speciálního košer osvědčení.

Podnik Rudolfa Jelínka dostal náročným kritériím košer výroby a od roku 1934 vyvážel košer slivovici a borovičku do USA, kde si získala velký ohlas u tamních židovských komunit, zejména v New Yorku. Během krátké doby se Rudolf Jelínek vyvíhнул na druhé místo v dovozu ušlechtilých destilátů do USA. S výjimkou 2. světové války zůstala košer výroba nepřerušena a dodnes patří k nejprestižnějším položkám sortimentu RUDOLF JELÍNEK a.s. Vedle bílé a zlaté slivovice (pětileté a desetileté) nabízí společnost také košer plum vodku. Ke stálým odběratelům patří USA (velké importérské firmy Royal Wine Corp., Kedem), dále Rakousko, Francie, Belgie, Kanada a Austrálie.

V posledních letech se naší firmě podařilo získat hechšery od význačných tuzemských i světových židovských autorit a organizací zabývajících se kašrutem (košer zákony). Nechybí mezi nimi ortodoxní kašrutová rada Maharal (Orthodox council of Kashrus Mahara'l), Pražský kašrutový výbor (The Prague Kashrus commity), agentura Samson (Exclusive agency for the development of kosher food and catering in the Czech Republic), a v neposlední řadě certifikační organizace star K. Tyto hechšery se staly součástí adjustáže lahví a pro zákazníka jsou potvrzením nejvyšší kvality výrobku. [15]

Obr. 6.8 Rabín z USA na kontrole při stáčení košer výrobků

Zdroj: interní zdroj firmy R. Jelínek [39]

6.2.3 Košer výrobky na trhu

Slivovice košer 5-ti letá

Je značkový prvotřídní destilát z vyžrálých švestek. Výroba tohoto destilátu má ve Vizovicích více jak stoletou tradici. Originální trojí destilace a speciální postup pětiletého zrání dává destilátu nezaměnitelnou čistou vůni a chuť po švestkách a jemně po peckách, jež proslavila společnost RUDOLF JELÍNEK po celém světě. Výroba košer slivovice probíhá za dozoru zástupce ortodoxní unie amerických rabínů. Výrobní zařízení musí být před započetím výroby „vykošerováno“, tzn. vypláchnuto teplou a studenou vodou. [22]

Obr. 6.9

Zdroj: www.rjelinek.cz [22]

Slivovice košer zlatá 5-ti letá

Obr. 6.10

Je originální značkový destilát z vyzrálých švestek. Vyrábí se podle původní receptury už od roku 1934, kdy se započalo i s jejím vývozem do Spojených států. Svou vůní připomíná koňak, chutí pak velmi jemně švestky. Odlišný a ojedinělý je způsob dlouhodobého zrání destilátu v kádích z limousinského dubu. Tím získá slivovice svou zlatavou barvu a jedinečnou harmonickou chuť. Veškeré výrobní kroky se provádějí pod dohledem zástupce ortodoxní unie amerických rabínů. [23]

Zdroj: www.rjelinek.cz [23]

Slivovice košer zlatá 10-ti letá

Obr. 6.11

Tato zlatá slivovice vůní připomíná koňak, chutí pak velmi jemně švestky. Odlišný a ojedinělý je způsob dlouhodobého zrání destilátu v kádích z limousinského dubu. Tím získá slivovice svou zlatavou barvu a jedinečnou harmonickou chuť. Exkluzivní košer výrobek původně výhradně určený pro americký trh se nyní dostává i k domácím zákazníkům. [24]

Zdroj: www.rjelinek.cz [24]

Silver Slivovitz Kosher for Passover

Obr. 6.12

Společnost RUDOLF JELÍNEK uvedla na český trh Silver Slivovitz Kosher for Passover. Ta byla donedávna určena výhradně na americký trh. Tato slivovice je vyráběna třístupňovou destilací z dobře vyzrálých švestek s jemnou chutí po mandlích. Díky certifikátu „Kosher for Passover“ (Passover, neboli Pesach, jeden z největších židovských svátků) podléhá těm nejpřísnějším kontrolám, které spočívají například v neohlášených návštěvách zástupců americké Orthodox Union ve Vizovicích. [25]

Zdroj: www.rjelinek.cz [25]

Hruškovice Williams košer

Obr. 6.13

Vynikající destilát vyrobený ze šťavnatých jihoamerických hrušek odrůdy Williams je primárně určen pro americký trh, ale své příznivce má také v České republice. Tato odrůdová hruškovice se vyznačuje nádherně výraznou vůní po hruškách a jemnou typickou chutí s dlouhým dozíváním hruškového tónu. Košer certifikát udělený americkou Ortodoxní Unií potvrzuje nejvyšší kvalitu tohoto destilátu. [26]

Zdroj: www.rjelinek.cz [26]

6.3 Židovské akce ve Zlínském kraji

Stálá expozice Židé a Morava ve staré synagoze v Holešově, konference Židé a Morava v Muzeu Kroměřížska, Týden židovské kultury v Holešově a Měsíc přátelství – Chaverut ve Valašském Meziříčí, to jsou dnes nejvýznamnější aktivity v oblasti judaismu ve Zlínském kraji. [6]

6.3.1 Týden židovské kultury v Holešově

Fenomén festivalu židovské kultury v Holešově je úzce provázán se vznikem a působením občanského sdružení Společnost Judaica Holešov, jehož alternativní hebrejský název „Olam“ znamená „věk“ i „svět“. Na počátku veškerého dění byla skupina nadšenců, kteří měli zájem o judaismus, židovskou historii a židovské památky. Na jaře roku 2000 rozšířili svou činnost o aktivní snahu zkultivovat zdejší vzácný židovský hřbitov a získat informace o historii zdejšího ghetta a jeho osobnostech. V roce 2001, ve spolupráci s Židovskou obcí v Brně zorganizovali na hřbitově první brigádu dobrovolníků ze zahraničí. Tito brigádníci však nejezdí do zahraničí jen pracovat, ale především poznávat kraj, lidi a kulturu svého dočasného působiště. Proto bylo rozhodnuto uspořádat pro ně první festival židovské kultury. V tomto rozhodnutí je utvrzoval koncert skupiny Ester, který se konal v roce 2000. Koncert sourozenců Hajdovských měl tehdy tak excelentní a mimořádný úspěch, že zúčastnění přesvědčil na tento úspěch navázat a v letech následujících pokračovat, tentokrát již v rozšířené podobě festivalu.

První ročník tehdy Festivalu židovské kultury se uskutečnil v sobotu 11. srpna 2001. Jednodenní akce byla připomínkou na vypálení nové holešovské synagogy v noci

z 11. na 12. srpna 1941. Vyvrcholila koncertem při svíčkách Vladimíra Mertý a Jany Levitové.

Další dva ročníky byly tematicky zaměřeny na zdejší židovské osídlení, přednášky byly věnovány historii ghetta, jeho obyvatelům, památkám a osobnostem. V rámci třetího ročníku pořadatelé nabídli veřejnosti kopii amatérského filmu zachycující požár a následnou demolici nové holešovské synagogy. Dle vyjádření odborníků se jedná o světový unikát.

Rozšíření festivalu z jednodenního na celotýdenní sérii koncertů, přednášek a tanečních vystoupení vedlo k založení občanského sdružení Společnost Judaica Holešov.

Pořádání Týdne židovské kultury vedlo také k úzké organizační spolupráci s městem Holešov a s Městským kulturním střediskem. V rámci akce, jež se zpravidla koná na přelomu července a srpna především v prostorách Šachovy synagogy, mohou zájemci navštívit tematické výstavy, vyslechnout přednášky, koncerty židovské hudby a zhlédnout sérii filmových snímků.

Čtvrtý ročník festivalu byl zaměřen na židovskou mystiku – kabal. Jeho podtitul zněl: Judaica mystica Holešov. Pátý ročník byl věnován osobnosti Tomáši Garrigueu Masarykovi a jeho vztahu k židovství. Šestý ročník byl věnován židovsko – křesťanským vztahům. Toto téma mělo zatím nejvyšší návštěvnost, nejen při hudebních a tanečních vystoupeních, ale i během přednášek. Sedmý ročník byl tematicky zaměřen na židy v zámorí, především v USA. V absolutní návštěvnosti překonal všechny dosavadní rekordy, největší zájem vyvolala beseda spisovatele a pedagoga Arnošta Lustiga a koncert francouzské klezmerové skupiny Glik.

Festival Týden židovské kultury se stal během krátké doby nejrozsáhlejším kulturním projektem ve městě. Stal se modelem pro různé podobné akce a festivaly prakticky po celé republice. Z kulturních akcí pořádaných v Holešově zaujal autory výpravné encyklopedie „Zlínský kraj“ jen Týden židovské kultury. Z osobností, které jsme v rámci uplynulých festivalových ročníků přivítali, bych jmenovala vrchního zemského rabína Karola Sidona, herce a spisovatele Arnošta Goldflama, izraelského velvyslance Arthura Avnona a mnoho dalších. [28]

6.3.2 Měsíc přátelství – Chaverut ve Valašském Meziříčí

Zatím nejmladší, avšak výrazně se rozvíjející se akcí s tématem židovské kultury, je Měsíc přátelství – Chaverut, jehož sedmý ročník se uskutečnil v březnu 2011

ve Valašském Meziříčí. První ročníky nesly název Chaverut – měsíc valaško-židovského přátelství. Měsíc přátelství vyplněný vždy několika besedami, přednáškami, výstavou a promítáním filmů organizačně zajišťuje město Valašské Meziříčí a Mezinárodní křesťanské velvyslanectví Jeruzalém prostřednictvím svých valašských zástupců Jindřicha Kimlera a Radomíra Hubáka. Chaverutu se každoročně účastní zástupci některých křesťanských církví a není divu, neboť jeho deklarovaným hlavním cílem je: Přispívat k porozumění a smíření mezi židovskou a křesťanskou komunitou, vyjádřit pokání z křesťanského antisemitismu a také aktivně působit proti projevům rasistické nesnášenlivosti a předsudkům. [6]

6.3.3 Konference Židé a Morava v Muzeu Kroměřížska

V polovině roku 1994 se rozhodl příznivec judaismu a ředitel Muzea Kroměřížska Tomáš Květák uspořádat konferenci Židé a Morava, která by se zabývala soužitím židovského a křesťanského obyvatelstva na Moravě a ve Slezsku, historií a současností židovských obcí. První ročník, spojený s odhalením památníku obětím holocaustu z Kroměřížska od sochaře Olbrama Zoubka v místech Němci zničené nové kroměřížské synagogy, proběhl ve dnech 5. a 6. října 1994, od té doby se v Muzeu Kroměřížska uskutečnilo dalších sedmáct ročníků. Konference Židé a Morava je tradičně pro veřejnost zcela přístupná, koná se vždy v polovině listopadu ve středu, takže letos se uskuteční 9. listopadu jako konferenční den. [6] [41]

6.3.4 Stálá expozice Židé a Morava v Šachove synagoze v Holešově

Práce na otevření synagogy pro veřejnost a využití k muzejním účelům započali v roce 1960. Expozice „Židé na Moravě“ byla slavnostně otevřena 4. září 1964. Správou bylo pověřeno Uměleckohistorické muzeum v Kroměříži. Po třiceti letech synagogu v rámci restitucí získala Židovská obec v Brně, expozice byla již tzv. stará, ohledená. Po stavebních úpravách došlo k realizaci nové muzejní expozice s názvem „Židé a Morava“ slavnostně otevřena 5. října 1995. Jejím autorem byl Jaroslav Klenovský. [6]

Šachova synagoga je jediná židovská památka ve Zlínském kraji, kde se vybírá vstupné a je možno zde sledovat návštěvnost. Předešlé akce jsou zdarma, proto nikde nejsou přesné údaje o jejich návštěvnosti.

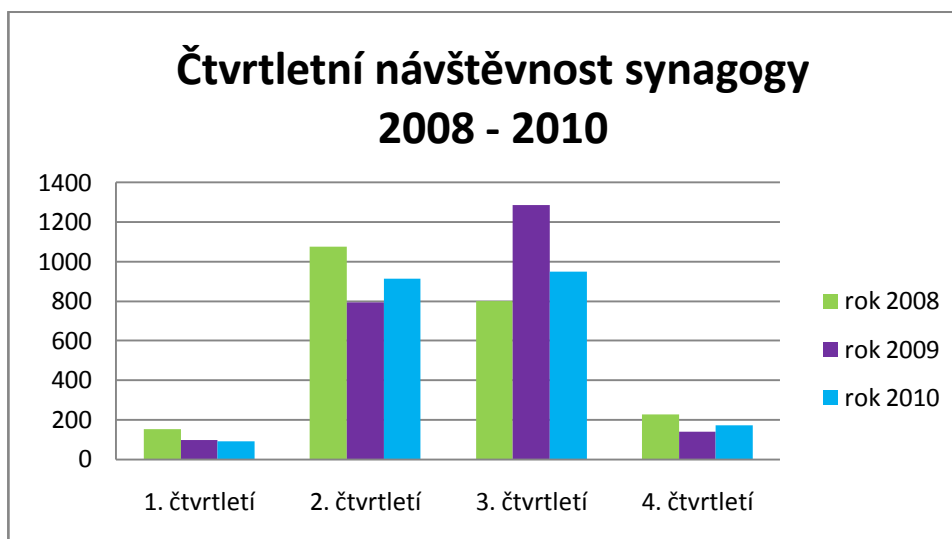
Tab. 6.3 Návštěvnost Šachovy synagogy v letech 2010 - 2006

Roky	1. čtvrtletí	2. čtvrtletí	3. čtvrtletí	4. čtvrtletí	celkem
rok 2010	90	913	950	172	2125
rok 2009	98	793	1288	140	2319
rok 2008	153	1076	800	228	2257
rok 2007					2160
rok 2006					2850

Poznámka: v letech 2007 a 2006 nebyli čtvrtletní údaje k dispozici.

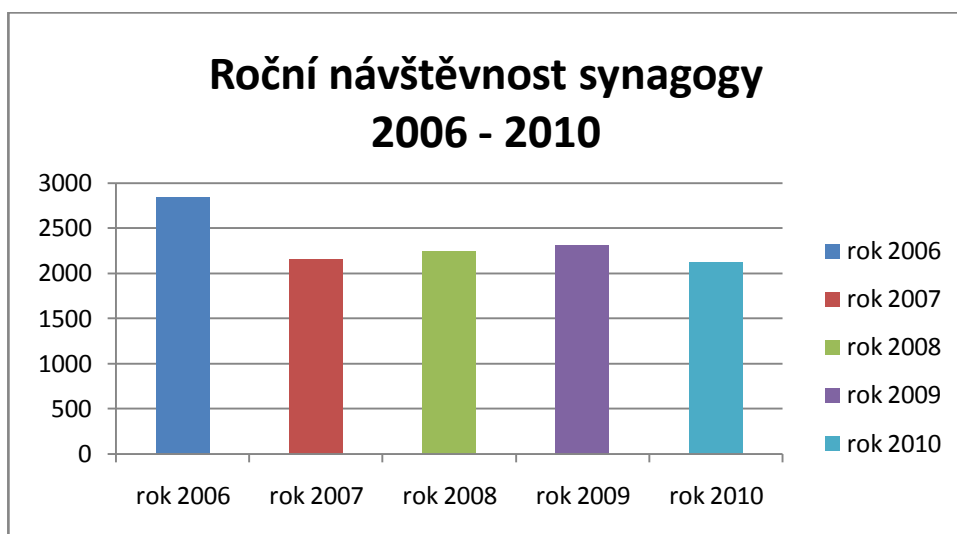
Zdroj: interní zdroje Městského muzea v Holešově, Vratislav Brázdil [40]

Graf 6.1 Čtvrtletní návštěvnost synagogy v letech 2008 - 2010

Zdroj: interní zdroje Městského muzea v Holešově, Vratislav Brázdil [40]

Graf. 6.2 Roční návštěvnost synagogy 2006 - 2010

Zdroj: interní zdroje Městského muzea v Holešově, Vratislav Brázdil [40]

Otevírací doba synagogy a cena vstupného

Tab. 6.4 Otevírací doba měsíc duben a říjen

Pondělí	Zavřeno	Zavřeno
Úterý	Zavřeno	Zavřeno
Středa	Zavřeno	Zavřeno
Čtvrtek	Zavřeno	Zavřeno
Pátek	Zavřeno	Zavřeno
Sobota	9.00 – 12.00	13.00 – 17.00
Neděle	9.00 – 12.00	13.00 – 17.00

Zdroj: www.holesov.info [20]

Státní svátky otevřeno 9.00 – 12.00 13.00 – 17.00

V měsících listopad a březen je možné provést pouze skupini předem objednaných, v ostatních případech je synagoga uzavřena.

Tab. 6.5 Otevírací doba měsíc květen až září

Pondělí	Zavřeno	Zavřeno
Úterý	9.00 - 12.00	13.00 – 17.00
Středa	9.00 – 12.00	13.00 – 17.00
Čtvrtek	9.00 – 12.00	13.00 – 17.00
Pátek	9.00 - 12.00	13.00 – 17.00
Sobota	9.00 – 12.00	13.00 – 17.00
Něděle	9.00 – 12.00	13.00 – 17.00

Zdroj: www.holesov.info [20]

Státní svátky otevřeno 9.00 – 12.00 13.00 – 17.00

Tab. 6.6 Cena vstupného

Dospělí	90 Kč
Děti, studenti, důchodci	40 Kč

Zdroj: www.holesov.info [20]

Rodiny s jedním i více dětmi platí snížené rodinné vstupné 190 Kč.

7. Závěr

Tématem mé bakalářské práce byly Židovské památky ve Zlínském kraji a jejich využití v současném cestovním ruchu. Cílem této bakalářské práce bylo hlavně ukázat veřejnosti, kde všude v kraji máme tyto památky.

V teoretické části jsem za pomoci odborné literatury vymezila cestovní ruch, rozdělila typologii cestovního ruchu podle formy a druhu a popsala jsem památkovou péči v České republice. Dále jsem definovala pojmy památka, kulturní památka a židovskou památku.

V praktické části jsem popsala Zlínský kraj. Charakterizovala jsem jeho území, které je velmi bohaté na přírodní krásu, historické památky, ale například i na vinařství. Vylíčila jsem dopravní dostupnost kraje a vylíčila možnosti cestovního ruchu v kraji. Rozdělila jsem kraj do čtyř okresů.

Seznámila jsem čtenáře s historií židovského osídlení v České republice a popsala jejich těžký život. Přiblížila jsem, jak všeobecně vypadá židovská čtvrť, synagoga a židovský hřbitov.

V poslední, praktické části jsem vypsala všechny židovské památky na území Zlínského kraje. Popsala jsem i památky, které byly zničeny a nyní už nejsou, aby si lidé povšimnuli, kolik krásných památek bylo zničeno a jak ty, které vydržely až do současnosti, jsou vzácné. Poukázala jsem na průmyslovou výrobu s ohledem na židovskou tradici, která trvá až do dnes. Seznámila jsem čtenáře s historií podniku R. Jelínek, přiblížila jsem výrobu košer destilátů a vypsala košer výrobky, které jsou dostupné na současném trhu. Zjistila jsem všechny židovské akce, které probíhají na území Zlínského kraje a popsala jejich poslání. Bohužel, všechny tyto akce jsou zdarma, a tak jsem nedostala přesná čísla návštěvnosti. Nejvíce jsem se zaměřila na Holešovskou synagogu, ze které je dnes muzeum se stálou expozicí pojmenovanou Židé a Morava. Zjistila jsem si návštěvnost této památky a porovnála ji.

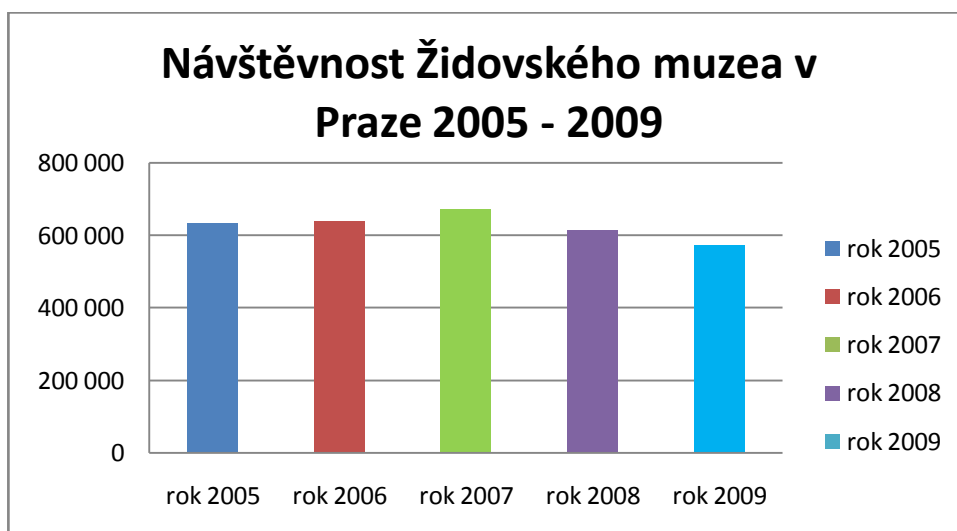
Po celém tomto pátrání jsem si uvědomila, že židovské památky jsou nedocenené. Lidé nejčastěji navštěvují židovské památky v Praze. Pro porovnání jsem si zjistila návštěvnost Židovského muzea v Praze.

Tab. 7.1 Návštěvnost židovského muzea v Praze

Roky	rok 2005	rok 2006	rok 2007	rok 2008	rok 2009
Celkem	633 013	637 943	673 692	612 379	571 810

Zdroj: www.jewishmuseum.cz [31]

Graf 7.1 Návštěvnost Židovského muzea v Praze 2005 - 2009

Zdroj: www.jewishmuseum.cz [31]

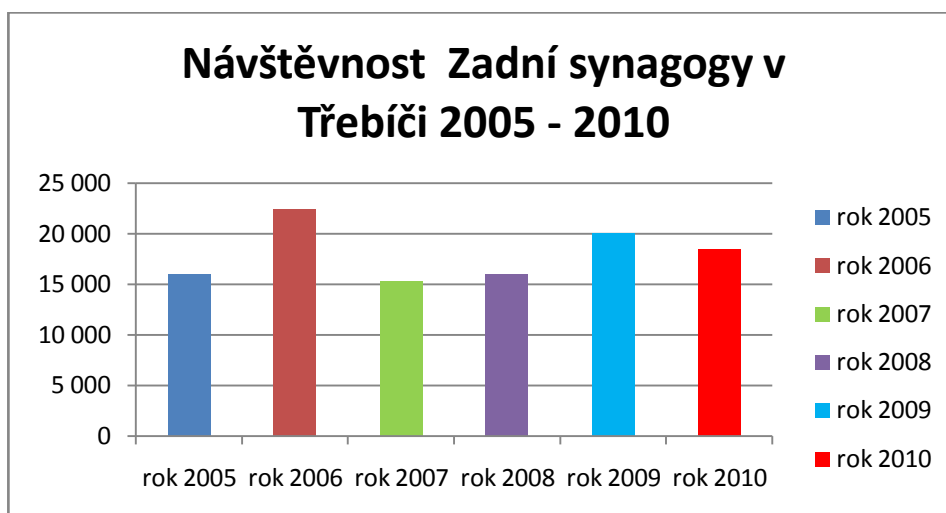
Druhou nejnavštěvovanější židovskou památkou je židovská čtvrť se synagogou v Třebíči. Je spolu s Jeruzalémem jediná židovská památka na seznamu UNESCO. Pro porovnání jsem si také zjistila návštěvnost Zadní synagogy v Třebíči.

Tab. 7.2 Návštěvnost Zadní synagogy v Třebíči

Roky	rok 2005	rok 2006	rok 2007	rok 2008	rok 2009	rok 2010
Celkem	16 058	22 476	15 302	16 054	20 022	18 479

Zdroj: www.mkstrebic.cz [18]

Graf 7.2 Návštěvnost Zadní synagogy v Třebíči 2005 - 2010

Zdroj: www.mkstrebic.cz [18]

Židovské památky ve Zlínském kraji nejsou tak atraktivní pro cestovní ruch jako v Praze nebo v Třebíči. Různé spolky se snaží židovskou tradici ukázat aspoň při akcích, které jsou na území Zlínského kraje pořádány dle mého názoru v hojném počtu. I když si myslím, že větší propagace těchto akcí by přilákala více lidí do kraje a tím by se zvýšil i cestovní ruch.

Mým hlavním cílem bylo přiblížit židovské památky ve Zlínském kraji širší veřejnosti. Doufám, že po přečtení mé práce lidé pochopí těžký život židovské komunity a seznámí se se všemi židovskými památkami v kraji.

Seznam použité literatury

Knižní publikace

[1] BAUMANN, A. H. *Co by měl každý vědět o židovství*. 1. vyd. Praha: Kalich. 2000. 201 s. ISBN 80-7017-205-3.

[2] ČERTÍK, M. *Cestovní ruch - vývoj, organizace a řízení*. 1. vyd. Praha 1 : OFF, s. r. o., 2001. 352 s. ISBN 80-238-6275-8.

[3] HESKOVÁ, M. *Cestovní ruch pro vyšší odborné školy a vysoké školy*. 1. vyd. Praha: FORTUNA. 2006. 224 s. ISBN 80-7168-948-3.

[4] INDROVÁ, J. *Cestovní ruch (základy)*, 2. přepracované vyd. Praha: Nakladatelství Oeconomica, Vysoká škola ekonomická v Praze. 2009. 122 s. ISBN 978-80-245-1569-4.

[5] KLENOVSKÝ, J. *Židovské památky Moravy a Slezska*. 1. vyd. ERA group spol. s r. o. 2001. 218 s. ISBN 80-86517.80-X.

[6] KLENOVSKÝ, J. *Židovské památky Zlínského kraje*. 1. vyd. Boma Print, spol. s r. o. 2010. 134 s. ISBN 978-80-86886-35-0, ISBN 978-80-85945-59-1.

[7] PASKOVÁ, M. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky. 2002. 448 s. ISBN 80-239-0152-4.

Internetové zdroje

[8] Doprava [online]. [cit. 2011-04-14]. Dostupné z WWW:
<<http://www.zlinskykraj.net/doprava.php?timeset=1302773725>>

[9] Historie [online]. [cit 2011-04-23]. Dostupné z WWW:
<<http://www.rjelinek.cz/historie.php>>

[10] Charakteristika kraje [online]. [cit. 2011-02-22]. Dostupné z WWW:
<<http://www.kr-zlinsky.cz/docDetail.aspx?nid=3581&docid=27939&doctype=ART&did=3581>>.

[11] Charakteristika kraje [online]. [cit. 2011-02-22]. Dostupné z WWW:
<<http://www.kr-zlinsky.cz/docDetail.aspx?chnum=2&nid=3581&doctype=ART&docid=27939>>.

[12] Charakteristika kraje [online]. [cit. 2011-02-22]. Dostupné z WWW:
<<http://www.kr-zlinsky.cz/docDetail.aspx?chnum=6&nid=3581&doctype=ART&docid=27939>>.

[13] Informace pro návštěvníky [online]. [cit. 2011-04-28]. Dostupné z WWW:
<<http://www.jewishmuseum.cz/cz/czinfo.htm>>

[14] Interiér synagogy [online]. [cit. 2011-02-02]. Dostupné z WWW:
<<http://www.holesov.info/mesto-holesov/pamatky/zidovske-pamatky/interier-synagogy/>>.

[15] Košer výroba [online]. [cit. 2011-04-08]. Dostupné z WWW:
<<http://www.rjelinek.cz/kosher-vyroba.php>>

[16] Kroměřížsko [online]. [cit. 2011-04-14]. Dostupné z WWW:
<<http://www.kr-zlinsky.cz/docDetail.aspx?nid=3581&docid=27941&doctype=ART&did=3656>>

[17] Město Brumov – Býlnice [online]. [cit. 2011-03-10]. Dostupné z WWW:
<<http://www.brumov-bylnice.cz/cz/obec/informacni-stredisko/pamatky/>>.

[18] Návštěvnost [online]. [cit. 2011-04-28]. Dostupné z WWW:
<<http://www.mkstrebic.cz/navstevnost.html>>

- [19] O židovských hřbitovech [online]. [cit. 2011-03-15]. Dostupné z WWW:
<http://www.zidovskehrbitovy.cz/index.php?id_cat=8&new=2057>.
- [20] Otevírací doba a vstupné [online]. [cit. 2011-04-28]. Dostupné z WWW:
<<http://www.holesov.info/mesto-holesov/pamatky/zidovske-pamatky/oteviraci-doba-a-vstupne>>
- [21] Památková péče v ČR [online]. [cit. 2011-04-08]. Dostupné z WWW:
<<http://www.mkcr.cz/cz/kulturni-dedictvi/pamatkovy-fond/odbor-pamatkove-pece/pamatkova-pece-v-cr-18035/>>
- [22] Produkty [online]. [cit. 2011-04-25]. Dostupné z WWW:
<<http://www.rjelinek.cz/produkty.php?produkt=304&name=Slivovice+kosher+5-ti+let%C3%A1>>
- [23] Produkty [online]. [cit. 2011-04-25]. Dostupné z WWW:
<<http://www.rjelinek.cz/produkty.php?produkt=307&name=Slivovice+kosher+zlat%C3%A1+5-ti+let%C3%A1>>
- [24] Produkty [online]. [cit. 2011-04-25]. Dostupné z WWW:
<<http://www.rjelinek.cz/produkty.php?produkt=308&name=Slivovice+kosher+zlat%C3%A1+10-ti+let%C3%A1>>
- [25] Produkty [online]. [cit. 2011-04-25]. Dostupné z WWW:
<<http://www.rjelinek.cz/produkty.php?produkt=617&name=Silver+Slivovitz+Kosher+for+Passover>>
- [26] Produkty [online]. [cit. 2011-04-25]. Dostupné z WWW:
<<http://www.rjelinek.cz/produkty.php?produkt=219&name=Hru%C5%A1kovic+Williams+kosher>>

[27] Statistická ročenka [online]. [cit. 2011-04-14]. Dostupné z WWW:
<[http://www.zlin.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/F5003105B4/\\$File/72101110.pdf](http://www.zlin.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/F5003105B4/$File/72101110.pdf)>

[28] Týden židovské kultury [online]. [cit. 2011-04-08]. Dostupné z WWW:
<<http://www.olam.cz/festival/historie.htm>>

[29] Uherskohradištsko [online]. [cit. 2011-04-14]. Dostupné z WWW:
<<http://www.kr-zlinsky.cz/docDetail.aspx?nid=3581&docid=27942&doctype=ART&did=3655>>

[30] Vsetínsko [online]. [cit. 2011-04-14]. Dostupné z WWW:
<<http://www.kr-zlinsky.cz/docDetail.aspx?nid=3581&docid=27944&doctype=ART&did=3654>>

[31] Výroční zprávy [online]. [cit. 2011-04-28]. Dostupné z WWW:
<<http://www.jewishmuseum.cz/cz/czvzuvod.htm>>

[32] Zlínsko [online]. [cit. 2011-04-14]. Dostupné z WWW:
<<http://www.kr-zlinsky.cz/docDetail.aspx?nid=3581&docid=27945&doctype=ART&did=3653>>

[33] Zlínský kraj [online]. [cit. 2011-04-20]. Dostupné z WWW:
<<http://www.zlinskykraj.net/cleneni.php>>

[34] Židovské hřbitovy [online]. [cit. 2011-02-23]. Dostupné z WWW:
<http://www.zidovskehrbitovy.cz/index.php?id_cat=15&new=2470>.

[35] Židovské památky [online]. [cit. 2011-03-02]. Dostupné z WWW:
<<http://www.vychodni-morava.cz/lokalita/19/cms/11826/>>.

[36] Židovský hřbitov [online]. [cit. 2011-03-10]. Dostupné z WWW:
<<http://www.uherske-hradiste.cz/cil/698/>>.

[37] Židovský hřbitov [online]. [cit. 2011-02-02]. Dostupné z WWW:
<<http://www.holesov.info/mesto-holesov/pamatky/zidovske-pamatky/zidovsky-hrbitov>>.

[38] Židovský pomník [online]. [cit. 2011-03-12]. Dostupné z WWW:
<<http://www.agenturavia.eu/ic/katalog/zidovsky-pomnik-obetem-holocaustu/>>.

Jiné zdroje

[39] Interní zdroje firmy R. Jelínek, Ing. Hana Holubová

[40] Interní zdroje Městského muzea Holešov, Vratislav Brázdil

[41] Interní zdroje Muzea Kroměříž, Petr Pálka

Seznam zkratek

- a. s. – akciová společnost
- aj. – a jiné
- apod. – a podobně
- cca - přibližně
- č. – číslo
- ČR – Česká republika
- ha – hektar
- km – kilometr
- km² – kilometr čtvereční
- m – metr
- m. n. m. – metrů nad mořem
- Sb. – sbírky
- str. – strana
- tzn. – to znamená
- tzv. – tak zvaný
- WTO – Světová organizace cestovního ruchu
- ŽNO – židovská náboženská obec

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3)
- souhlasím s tím, že diplomová (bakalářská) práce bude v elektronické podobě archivován v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užití své dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užit své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohou jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaložena (až do jejich skutečné výše).

V Uherském Hradišti dne 11. května 2011

.....
Lenka Císařová

Adresa trvalého pobytu studenta:

Těšánky 77

Zdounky 768 02

Seznam tabulek

- Tab. 6.1 Současné židovské památky ve Zlínském kraji, zdroj: [6], str. 38
- Tab. 6.2 Celkový stav židovských památek ve Zlínském kraji, zdroj: [6], str. 38
- Tab. 6.3 Návštěvnost Šachovy synagogy v letech 2010 – 2006, zdroj [40], str. 48
- Tab. 6.4 Otevírací doba měsíc duben a říjen, zdroj: [20], str. 49
- Tab. 6.5 Otevírací doba měsíc květen až září, zdroj: [20], str.50
- Tab. 6.6 Cena vstupného, zdroj: [20], str. 50
- Tab. 7.1 Návštěvnost židovského muzea v Praze, zdroj: [31], str. 52
- Tab. 7.2 Návštěvnost Zadní synagogy v Třebíči, zdroj: [18], str. 52

Seznam obrázků

- Obr. 4.1 Administrativní členění Zlínského kraje, zdroj: [27], str. 15
- Obr. 4.2 Geografická mapa Zlínského kraje, zdroj: [27], str. 16
- Obr. 4.3 Mapa okresů Zlínského kraje, zdroj: [33], str. 19
- Obr. 6.1 Šachova synagoga v Holešově, zdroj: vlastní, str. 27
- Obr. 6.2 Židovský hřbitov v Holešově, zdroj: vlastní, str. 28
- Obr. 6.3 Plastika k úctě židovských spoluobčanů, zdroj: vlastní, str. 30
- Obr. 6.4 Bývalá židovská synagoga v Uherském Hradišti, zdroj: vlastní, str. 31
- Obr. 6.5 Židovský hřbitov v Uherském Ostrohu, zdroj: vlastní, str. 33
- Obr. 6.6 Židovský hřbitov ve Vsetíně, zdroj: vlastní, str. 36
- Obr. 6.7 Pomník manželů Jelínkových na židovském hřbitově v Holešově, zdroj: vlastní, str. 41
- Obr. 6.8 Rabín z USA na kontrole při stáčení košer výrobků, zdroj: vlastní, str. 41
- Obr. 6.9 Slivovice košer 5-ti letá, zdroj: [22], str. 44
- Obr. 6.10 Slivovice košer zlatá 5-ti letá, zdroj: [23], str. 44
- Obr. 6.11 Slivovice košer zlatá 10-ti letá, zdroj [24], str. 44
- Obr. 6.12 Silver Slivovitz Kosher for Passover, zdroj: [25], str. 44
- Obr. 6.13 Hruškovice Williams košer, zdroj: [26], str. 45

Seznam grafů

Graf 6.1 Čtvrtletní návštěvnost synagogy v letech 2008 – 2010, zdroj: [40], str. 48

Graf: 6.2 Roční návštěvnost synagogy 2006 – 2010, zdroj: [40], str. 49

Graf 7.1 Návštěvnost Židovského muzea v Praze 2005 – 2009, zdroj: [31], str. 52

Graf 7.2 Návštěvnost Zadní synagogy v Třebíči 2005 – 2010, zdroj: [18], str. 53

Seznam příloh

Příloha 1.: Vstupní průčelí v obřadní síni v Holešově

Příloha 2.: Separální zeď v Kroměříži

Příloha 3.: Památník obětem holocaustu v Kroměříži

Přílohy

Příloha 1.: Vstupní průčelí v obřadní síni v Holešově

Příloha 2.: Separální zeď v Kroměříži

Příloha 3.: Památník obětem holocaustu v Kroměříži

